

ZAPISNIK

sa 33. sjednice Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, održane 22. februara 2023. godine

Sjednica je počela u 11 sati i 5 minuta.

Sjednici je predsjedavao Jovan Jole Vučurović, predsjednik Odbora.

Sjednici su prisustvovali sledeći članovi/ce Odbora: Jelena Božović, Janko Milatović, dr Vladimir Dobričanin, dr Srđan Pavićević, dr Albin Ćeman i Miodrag Lekić.

Sjednici nijesu prisustvovali članovi/ce Odbora: Amer Smailović, dr Halil Duković, Ivan Mitrović, Mevludin Nuhodžić, Vesna Pavićević i Genci Nimanbegu.

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 1 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali: Nerma Dobardžić Kurti, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Dina Knežević, glavna savjetnica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Milena Krsmanović Iković, savjetnica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Astrit Hoxha, državni sekretar u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, Irena Varagić, načelnica u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava i Semra Martinović, samostalna savjetnica u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava.

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 4 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali: Zejnel Klimenta, državni sekretar u Ministarstvu prosvjete, Darko Stojanović, državni sekretar u Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Ivana Nedović, sekretarka Odbora za društvene djelatnosti Zajednice opština Crne Gore, Christoffer Grauslund Kjeldsen, stažista u Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori, Anjet Lanting, savjetnica Ujedinjenih nacija za ljudska prava, Marina Vujačić, izvršna direktorica NVO "Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore", Milisav Korać, izvršni direktor NVO Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju "Naša inicijativa" i Manja Račić, predstavnica NVO "Građanska alijansa".

Sjednicu nijesu pratili predstavnici medija.

Za sjednicu je utvrđen sledeći

DNEVNI RED:

- 1. IZVJEŠTAJ O ZAŠTITI OD DISKRIMINACIJE SA STANOVIŠTA DJELOVANJA INSTITUCIJE ZAŠTITNIKA LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE ZA PERIOD 1. JANUAR- 31. JUL 2022. GODINE;**
- 2. STRATEGIJA ZA ZAŠTITU LICA S INVALIDITETOM OD DISKRIMINACIJE I PROMOCIJU JEDNAKOSTI ZA PERIOD 2022-2027. GODINA S AKCIONIM PLANOM ZA SPROVOĐENJE STRATEGIJE ZA 2022-2023. GODINU;**
- 3. DONOŠENJE ODLUKE O KONTROLNOM SASLUŠANJU MINISTRA LJUDSKIH I MANJINSKIH PRAVA FATMIRA GJEKE NA TEMU „REALIZACIJA STRATEGIJE ZA ZAŠTITU LICA SA INVALIDITETOM OD DISKRIMINACIJE I PROMOCIJU JEDNAKOSTI 2017-2021. I PREPORUKA SADRŽANIH U ANALIZI USKLAĐENOSTI ZAKONODAVSTVA U CRNOJ GORI SA ZAKONOM O ZABRANI DISKRIMINACIJE LICA**

SA INVALIDITETOM I KONVENCIJOM UN O PRAVIMA LICA SA INVALIDITETOM, SA POSEBNIM AKCENTOM NA PRAĆENJE REALIZACIJE ZAKLJUČKA SKUPŠTINE CRNE GORE, DONESENOG POVODOM USVAJANJA ZAKONA O ZABRANI DISKRIMINACIJE LICA SA INVALIDITETOM, OBJAVLJENOG U “SLUŽBENOM LISTU CRNE GORE”, BROJ 35/15“;

4. INFORMACIJE O AKTIVNOSTIMA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE REALIZOVANIM TOKOM JANUARA I FEBRUARA 2023. GODINE:

- (1) Informacija sa Foruma za razmjenu iskustava crnogorskih i evropskih organizacija osoba sa invaliditetom, koji je organizovala NVO „Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore“ u Podgorici 26. i 27. januara 2023. godine;
- (2) Informacija sa Regionalne konferencije o učešću osoba sa invaliditetom u kulturnom životu, koju je organizovala NVO „Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore“ u Podgorici 2. februara 2023. godine;

5. TEKUĆA PITANJA.

PRVA TAČKA- IZVJEŠTAJ O ZAŠTITI OD DISKRIMINACIJE SA STANOVIŠTA DJELOVANJA INSTITUCIJE ZAŠTITNIKA LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE ZA PERIOD 1. JANUAR- 31. JUL 2022. GODINE

Uvodne napomene o Izvještaju o zaštiti od diskriminacije sa stanovišta djelovanja institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za period 1. januar-31. jul 2022. godine dala je zamjenica Zaštitnika Nerma Dobardžić Kurti.

Ukazala je da je Izvještaj dostavljen Odboru za ljudska prava i slobode u skladu sa dosadašnjom saradnjom sa Odborom, a u cilju upoznavanja javnosti, ovog zakonodavnog radnog tijela i međunarodnih organizacija sa stanjem u oblasti zaštite od diskriminacije. Saopštila je da Izvještaj sadrži pregled zakonodavnog i strateškog okvira, detaljan statistički prikaz predmeta u radu Zaštitnika, kao i podatke koje su zahtijevali od pravosudnih i upravnih organa u dijelu koji se tiče zabrane diskriminacije i aktivnosti Institucije u oblasti zabrane diskriminacije na nacionalnom i međunarodnom nivou. U Izvještaju koji je objavljen na veb sajtu Institucije opisano je stanje ljudskih prava i sloboda ranjivih grupa, a data su i ključna zapažanja, ocjene i planovi za naredni period. Podsjetila je da je u Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori za 2022. godinu navedeno da se institucija Zaštitnika i dalje percipira kao institucija sa najvećim uticajem i povjerenjem u pogledu promocije i zaštite prava građana, kao i da su kapaciteti za rješavanje po pritužbama i kvalitet odluka Zaštitnika nastavili da se poboljšavaju. Ukazala je da u instituciji Zaštitnika bilježe povećan broj predmeta, o čemu svjedoči podatak da su u prvih sedam mjeseci 2022. godine u oblasti zaštite od diskriminacije imali 199 predmeta, a u istom periodu 2021. postupali su u 164 predmeta, odnosno u 140 predmeta u prvih sedam mjeseci 2020. Povećan broj pritužbi može ukazivati na veću vidljivost Institucije, ali i na polarizovanost u crnogorskom društvu, kao i na složenost pitanja sa kojima se građani suočavaju u ostvarivanju i zaštiti ljudskih prava. Ukazala je da građani u 46 podnesenih pritužbi nijesu navodili osnov diskriminacije, što znači da i dalje treba raditi na jačanju njihove svijesti o samoj diskriminaciji, jer građani svaku nejednakost, nepravdu i loš socio-ekonomski status smatraju diskriminacijom. Na upit po osnovu kog ličnog svojstva i u ostvarivanju kog prava smatraju da su diskriminirani i kada treba da navedu tri konstitutivna elementa (ostvarivanje prava, osnov, odnosno lično svojstvo i da daju uporednu grupu zbog čega

smatraju da su stavljani u nepovoljniji položaj u ostvarivanju prava), građani ne bi navodili osnov diskriminacije. Ukoliko nema elemenata za postupanje u pogledu zabrane diskriminacije, a postoji mogućnost ispitivanja eventualne povrede drugog prava, taj predmet se ne obustavlja, niti prosleđuje drugom sektoru u instituciji Zaštitnika, već se bave utvrđivanjem eventualne povrede nekog drugog prava. U 60 predmeta je odlučeno meritorno, što znači da su donesena mišljenja, a u 44 predmeta utvrđene su povrede prava. U pet predmeta nije utvrđena diskriminacija, niti povreda drugog prava, dok su u 11 predmeta donijeta mišljenja sa ukazivanjem. Kao i u dosadašnjem periodu, najveći broj pritužbi (87) podnesen je u oblasti rada i zapošljavanja, a u 22 predmeta iz ove oblasti donesena su mišljenja sa preporukama. U izvještajnom periodu imali su 15 predmeta zbog govora mržnje i devet predmeta u oblasti javnog diskursa i medija. Naglasila je da ovaj Izvještaj karakterišu određene novine, među kojima je i poglavlje u kojem su navedeni organi koji nijesu postupili po preporukama Zaštitnika koje su, takođe, taksativno pobrojane.

Zamjenica Zaštitnika je saopštila da je u toku izrada novog zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije i očekuju da će njime biti preciznije definisani i razdvojeni područja i oblasti diskriminacije. U svojstvu članice-posmatračice učestvuje u radu Radne grupe za izradu Nacrta ovog zakona i u prilici je da daje određene komentare, predloge i sugestije.

Predstavnici institucije Zaštitnika su realizovali obilaske romskih naselja u pojedinim opštinama na jugu, sjeveru i u centralnom dijelu Crne Gore, o čemu će sačiniti poseban tematski izvještaj koji će sadržati i fotoelaborat i, uz finansijsku pomoć Savjeta Evrope, biće publikovan u aprilu ili maju ove godine, a isti će prevesti na romski i engleski jezik. Izvještaj će predstaviti Odboru za ljudska prava i slobode i javnosti.

Još uvijek nijesu stvoreni zakonodavni uslovi za autentičnu zastupljenost manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, prvenstveno Roma i Egipćana koji su jedina zajednica bez svog predstavnika u Skupštini Crne Gore. Zamjenica Zaštitnika je informisala da su nakon obilaska romskih naselja formirali pojedine predmete po sopstvenoj inicijativi i dali mišljenja sa preporukama.

U oblasti prava osoba sa invaliditetom potrebno je u potpunosti uskladiti nacionalno zakonodavstvo sa Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom. Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom ne prepoznaje dvostruku i intersekcijску diskriminaciju žena i djevojčica sa invaliditetom, kao posebne oblike diskriminacije u odnosu na pol i invaliditet, kao ni posebne oblike diskriminacije osoba sa invaliditetom u oblastima jednakog priznanja lica pred zakonom, pristupa pravdi, privatnosti, bračnih i porodičnih odnosa. U pripremi je Nacrt zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta, što je osnov za formiranje registra osoba sa invaliditetom. Zamjenica Zaštitnika je istakla da je Zaštitnik još 2017. godine, postupajući po pritužbi, donio mišljenje i uputio preporuku Ministarstvu rada i socijalnog staranja da sačini predlog zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta.

U toku su aktivnosti u okviru projekta "Podrška nezavisnom monitoringu UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom", čiji je cilj stvaranje nezavisnog monitoring mehanizma pod okriljem institucije Zaštitnika, sa posebno izraženim konceptom inkluzije civilnog sektora koji zagovara prava osoba sa invaliditetom. Projekat će se realizovati do kraja 2023. godine, uz finansijsku i stručnu podršku UN-a u Crnoj Gori. Aktivnosti projekta biće usmjerene ka stvaranju nezavisnog monitoring mehanizma, jačanju kapaciteta institucije Zaštitnika i članica operativnog tima za praćenje Konvencije, te publikovanju instrumenata praćenja. Glavni cilj projekta je ustanovljavanje nezavisne monitoring mreže koja bi pod okriljem institucije Zaštitnika bila sačinjena od reprezentativnih organizacija osoba sa invaliditetom, uz potrebu da se kroz projekat ojačaju njihovi kapaciteti i čitava mreža učini održivom na duži rok.

U odnosu na pitanja ostvarivanja prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, Zaštitnik je donio mišljenje u vezi sa važećim načinom izbora članova savjeta manjinskog naroda ili druge manjinske nacionalne zajednice, pa je Ministarstvu pravde, ljudskih i manjinskih prava, između ostalog, dao preporuke da pristupi razmatranju mogućih izmjena i dopuna Zakona o manjinskim pravima i slobodama u dijelu koji uređuje izbor članova savjeta manjinskog naroda ili druge manjinske nacionalne zajednice na način koji bi u mjeri mogućeg obezbijedio ne(posrednost) izbora zasnovanog na slobodno izraženoj volji manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, kao i da postupak predlaganja izmjena i dopuna Zakona o manjinskim pravima i slobodama treba da prate široke i intenzivne konsultacije sa relevantnim akterima. Nakon upućene preporuke Ministarstvo je pozvalo zainteresovane aktere, uključujući i podnosioca pritužbe, da dostave predloge i sugestije u vezi sa ovim zakonskim rješenjem.

U odnosu na ostvarivanje principa rodne ravnopravnosti na izbornim listama, Zaštitnik je donio mišljenje u kojem je Skupštini Crne Gore preporučio da u okviru Odbora za sveobuhvatnu reformu izbornog zakonodavstva pristupi izmjenama Zakona o izboru odbornika i poslanika na način što će kao minimum standarda radi dostizanja principa rodne ravnopravnosti propisati da na izornoj listi mora biti najmanje 40% kandidata manje zastupljenog pola, odnosno da među svaka tri kandidata prema redosledu na listi mora biti najmanje po jedan kandidat pripadnik manje zastupljenog pola, kao i da proces reforme izbornog zakonodavstva treba da prati transparentnost, odnosno široke konsultacije uz učešće svih zainteresovanih subjekata.

Govor mržnje, mizoginija i seksizam, uznemiravanje, uvredljivo i ponižavajuće postupanje najviše su bili usmjereni prema ženama koje javno djeluju, kao i prema građanima zbog njihovog društvenog ili etničkog porijekla i nacionalne pripadnosti. S tim u vezi, nesaglasje sa stavovima, političkim uvjerenjima i radom pojedinih žena koje su bile pogođene mizoginim i seksističkim govorom iskazano je kroz vrijeđanje, stereotipne i stigmatizujuće stavove, a takvi komentari imaju za isključivi cilj da uvrijede osobu samo zbog toga što je žena i da je obeshrabre od njenog javnog djelovanja. Zaštitnik je prva institucija koja je, u saradnji sa Institutom za pravne studije, donijela i usvojila Smjernice za prevenciju pojave i eliminaciju seksizma u djelovanju institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore koje su objavljene na veb sajtu Institucije.

Iako je donesen Zakon o životnom partnerstvu lica istog pola, LGBTIQ zajednica ne uživa puni obim prava iz ovog Zakona, jer je izostala potpuna pravna konkretizacija pojedinih postupaka, odnosno nijesu donijeti svi podzakonski akti, niti je izvršeno dosljedno usaglašavanje drugih propisa sa ovim Zakonom, što je preduslov za pravnu sigurnost i efikasno ostvarivanje garantovanih prava.

Kada je riječ o planovima, zamjenica Zaštitnika je istakla da će i dalje biti posvećeni saradnji sa organizacijama civilnog društva koje se zalažu za prava ranjivih grupa u cilju planiranja zajedničkih aktivnosti na promociji jednakosti i podizanju svijesti o pravima i mehanizmima zaštite. Nastaviće promotivne aktivnosti radi upoznavanja mladih sa ljudskim pravima i slobodama i mehanizmima zaštite, a sve u kontekstu sadržaja građanskog obrazovanja. Nakon završetka Izvještaja o stanju prava Roma, izradiće druge tematske izvještaje o pojedinim ranjivim grupama koje su u riziku od diskriminacije. Planiraju uspostavljanje nezavisne monitoring mreže za praćenje sprovođenja Konvencije UN o pravima lica sa invaliditetom i jačanje saradnje sa odborima Skupštine Crne Gore kroz mehanizme kontrolnih i konsultativnih saslušanja.

U raspravi su učestvovali: predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović, poslanik Miodrag Lekić, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Nerma Dobardžić Kurti, državni sekretar u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava Astrit Hoxha, izvršna direktorica NVO "Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore" Marina Vujačić, izvršni direktor Saveza

udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju “Naša inicijativa” Milisav Korać, državni sekretar u Ministarstvu rada i socijalnog staranja Darko Stojanović i savjetnica UN za ljudska prava Anjet Lanting.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode Jovan Jole Vučurović je podsjetio da je Odbor i u prethodnom periodu, u skladu sa uobičajenom praksom i dosadašnjom saradnjom sa Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda Crne Gore, razmatrao polugodišnje ili sedmomjesečne Izvještaje o zaštiti od diskriminacije sa stanovišta djelovanja institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore i tim povodom donosio Zaključke koje je upućivao Kolegijumu predsjednika Skupštine na upoznavanje i nadležnim institucijama na realizaciju. Međutim, skrenuo je pažnju na zakonsku obavezu utvrđenu članom 48 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore kojim je propisano da Zaštitnik može da podnese Skupštini poseban izvještaj, ako ocijeni da je to neophodno radi zaštite ljudskih prava i sloboda i da je poseban izvještaj dostupan javnosti. Istakao je da Odbor u potpunosti poštuje odredbu člana 48 Zakona kojim je Zaštitniku data mogućnost da podnese poseban izvještaj Skupštini ako ocijeni da je to neophodno, uz podsjećanje da navedenom odredbom Zakona nije propisano da se poseban izvještaj podnosi Odboru. Odbor je u više navrata skretao pažnju na ovu činjenicu. S tim u vezi, ocijenio je da bi dostavljanje Posebnog izvještaja i njegovo razmatranje na plenumu Skupštine, umjesto direktno Odboru, bilo važno kako zbog upoznavanja svih poslanika Skupštine sa implementacijom Zakona o zabrani diskriminacije, tako i zbog cjelokupne javnosti i građana koji bi bili u prilici da se upoznaju sa postupanjem Zaštitnika, ostvarenim napretkom, ali i manjkavostima i problemima sa kojima se susreću.

Takođe, isto je važno i zbog činjenice da je članom 27 stav 1 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore propisano da je Zaštitnik institucionalni mehanizam za zaštitu od diskriminacije, dok je članom 21 Zakona o zabrani diskriminacije propisana nadležnost Zaštitnika u ovoj oblasti. Podsjetio je i da je Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije iz 2014. godine član 23 Zakona kojim je bilo propisano da Zaštitnik o uočenim pojavama diskriminacije može da podnese Skupštini Crne Gore poseban izvještaj, ako to od njega zatraži nadležno radno tijelo Skupštine Crne Gore ili ako Zaštitnik/ca ocijeni da to zahtijevaju naročito važni razlozi brisan, tako da se sada primjenjuje član 48 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore. Brisanjem navedenog člana o jednoj čitavoj oblasti zaštite ljudskih prava i sloboda, kojoj izuzetnu važnost daje i Evropska komisija u svojim godišnjim izvještajima o Crnoj Gori, moglo bi se zaključiti da se u ovoj oblasti ne postižu efekti sa stanovišta učinkovitosti i djelotvornosti kao što bi se to moglo ostvariti ukoliko bi se Poseban izvještaj o zaštiti od diskriminacije podnosio Skupštini Crne Gore na razmatranje.

Imajući u vidu sve prethodno navedeno, predsjednik Odbora je mišljenja da bi bilo važno da ubuduće Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore ispoštuje mogućnost utvrđenu članom 48 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore i uvede praksu podnošenja posebnog izvještaja o zaštiti od diskriminacije Skupštini Crne Gore koju bi na taj način obavijestio o uočenim pojavama diskriminacije i preduzetim aktivnostima i predložio preporuke i mjere za otklanjanje diskriminacije. Ovo, prije svega, iz razloga što bi sa stanovišta kontrolne i nadzorne funkcije koja podrazumijeva i praćenje implementacije zakona, Skupština Crne Gore mogla bolje i kvalitetnije ispratiti implementaciju Zakona o zabrani diskriminacije, a što Odboru za ljudska prava i slobode, kao radnom tijelu, daje polovičnu ulogu, jer u pravnom smislu nije u mogućnosti da svojim zaključcima dosegne obaveznost implementacije kao što je to slučaj sa zaključcima Skupštine Crne Gore koji objavljivanjem u „Službenom listu Crne Gore“ postaju pravno obavezujući za nadležne institucije i organe. Podsjetio je da u tom cilju Skupština Crne Gore, na predlog Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, bira i zamjenicu Zaštitnika za zaštitu od diskriminacije.

Zamjenica Zaštitnika Nerma Dobardžić Kurti se saglasila sa sugestijom predsjednika Odbora i najavila da će ubuduće Izvještaj podnositi do nivoa Skupštine.

U vezi sa činjenicom da su Romi jedina zajednica koja nema svog poslanika u Skupštini Crne Gore, predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović je saopštio da u tom pogledu Romi imaju punu podršku njega kao predsjednika Odbora, kao i podršku političke partije kojoj pripada.

Poslanik Miodrag Lekić je saopštio da je, po njegovom mišljenju, Odbor za ljudska prava i slobode u pogledu tematike kojom se bavi najznačajnije radno tijelo Skupštine Crne Gore. U Izvještaju Zaštitnika pokrenuto je puno važnih pitanja. Prokomentarisao je da su Romi kao etnička zajednica u Crnoj Gori u inferiornom položaju, što je nedopustivo, jer im se ne obezbjeđuju elementarni uslovi za život. Osvrnuo se i na vrtić na Koniku koji pohađaju samo romska djeca. Upitao je zamjenicu Zaštitnika kada je planirano objavljivanje Posebnog izvještaja o Romima uz sugestiju da taj izvještaj treba da dobije jači publicitet.

Zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Nerma Dobardžić Kurti je ponovila da je objavljivanje Posebnog izvještaja o Romima planirano u aprilu ili maju ove godine. Izvještaj će sadržati fotoelaborat kako bi predstavili autentično stanje koje su zatekli u romskim naseljima. Prilikom obilaska ovih naselja, upoznavali su stanovnike sa mogućnošću podnošenja pritužbi Zaštitniku što je jedan broj njih iskoristio.

Državni sekretar u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava Astrit Hoxha je saopštio da je Vlada Crne Gore prije mjesec dana imenovala Nacionalnog koordinatora za Rome, a prije 20-ak dana Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava je potpisalo ugovor sa Zavodom za zapošljavanje i Ministarstvom rada i socijalnog staranja kojim je 21 Rom zaposlen kao medijator na period od 12 mjeseci.

Izvršna direktorica "Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore" Marina Vujačić je podsjetila da je u julu prošle godine izmjenom Pravilnika o organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava ukinut Direktorat za zaštitu od diskriminacije lica sa invaliditetom i očekuje da se na tu činjenicu osvrnu u izvještaju o radu Zaštitnika za 2022. godinu. Bez obzira na obećanje ministra da će Direktorat biti ponovo formiran, isto se još nije desilo. Od oktobra prošle godine do danas nijesu imali nijedan sastanak sa predstavnicima tog Ministarstva, a sa institucijom Zaštitnika redovno komuniciraju. Vrlo često od predstavnika institucije Zaštitnika crnogorska javnost ima priliku da uči o ljudskim pravima. U pojedinim segmentima ostvarivanja prava osoba sa invaliditetom evidentno je nazadovanje, što je prvenstveno odgovornost Vlade Crne Gore i resornih ministarstava, ali i drugih institucija. Sve je manja vidljivost osoba sa invaliditetom u javnosti, a takođe su nedovoljno ohrabreni da javno govore o svojim iskustvima diskriminacije. Vjeruje da bi i dalje trebalo jačati kapacitete institucije Zaštitnika i da bi po jedna osoba u svojstvu savjetnika trebalo da se bavi diskriminacijom svake od ranjivih grupa u društvu. U brojnim oblastima prava osoba sa invaliditetom nijesu uopšte definisana. Analiza usklađenosti zakonodavstva sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom koja je urađena 2015. godine je nepotpuna, a tada su se predstavnici Ministarstva pravde isključili iz rada na Analizi, uz obećanje da će raditi posebnu analizu što nijesu uradili narednih osam godina. Ove godine država Crna Gora treba da podnese Komitetu UN o pravima lica s invaliditetom Drugi i treći periodični izvještaj o sprovođenju Konvencije i interesuje je ko će koordinirati tim poslom, jer za sada nema osobe koja je za to zadužena, niti se u okviru nadležnosti Ministarstva ljudskih i manjinskih prava pominju osobe sa invaliditetom. Zaključila je da bi za sve predstavnike nevladinih organizacija osoba sa invaliditetom i roditeljskih udruženja bilo mnogo korisnije da neposredno komuniciraju sa predstavnicima resornih ministarstava.

Zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Nerma Dobardžić Kurti se osvrnula na izlaganje izvršne direktorice “Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore” navodeći da su na šestoj stranici Izvještaja koji je predmet razmatranja naveli: “Zaštitnik sa zabrinutošću konstatuje da je ukinut Direktorat za zaštitu i jednakost lica sa invaliditetom u tadašnjem Ministarstvu pravde, ljudskih i manjinskih prava, pa se postavlja pitanje organizacione i kadrovske politike na zaštiti prava lica sa invaliditetom. Kao resorno Ministarstvo očekuje se da svojim radom i organizacionom strukturom obezbijedi uslove za puno i efikasno obavljanje djelatnosti iz svoje nadležnosti, a u svrhu ostvarivanja, zaštite i promocije svih ranjivih grupa, uključujući lica sa invaliditetom.”

Izvršni direktor Saveza udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju “Naša inicijativa” Milisav Korać je ukazao da se u Izvještaju Evropske komisije govori o položaju djece i mladih sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori. Smatra da se djeca i mladi sa smetnjama u razvoju u našoj državi nalaze u lošem položaju. Istakao je da je za njih Izvještaj Zaštitnika prihvatljiv, kvalitetan i korektan, ali je sugerisao da se ubuduće u okviru Izvještaja posebna pažnja posveti djeci i mladima sa invaliditetom, što je zamjenica Zaštitnika prihvatila. Savez “Naša inicijativa” u poslednjih godinu dana ima pozitivno iskustvo saradnje sa Ministarstvom ljudskih i manjinskih prava, čemu su doprinijeli ministar Gjeka i načelnica Varagić. Ne žale zbog ukidanja Direktorata za lica sa invaliditetom, jer od strane tog Direktorata nije prihvaćena nijedna njihova sugestija. Prethodni ministar nije htio da ga primi na sastanak iako je slao zahtjev u svojstvu člana Komisije za raspodjelu sredstava nevladinim organizacijama kako bi ga upoznao sa mnogim stvarima koje izazivaju veliku sumnju u raspodjelu sredstava nevladinim organizacijama. Sa institucijom Zaštitnika imaju izuzetno pozitivnu saradnju, a povodom kašnjenja u raspodjeli sredstava nevladinim organizacijama nekoliko puta su se obraćali instituciji Zaštitnika i njihovi predlozi i sugestije uvijek su maksimalno uvaženi. Međutim, na prijem kod ministra rada i socijalnog staranja čekaju skoro godinu, a ovo Ministarstvo kasni sa donošenjem velikog broja propisa.

Državni sekretar u Ministarstvu rada i socijalnog staranja Darko Stojanović je saopštio da će informisati ministra Adrovića o zahtjevu izvršnog direktora Saveza “Naša inicijativa” za organizovanje sastanka. Podsjetio je da u 42. Vladi Crne Gore nije postojao poseban resor koji bi se bavio najranjivijim kategorijama društva, pa je od formiranja 43. Vlade u aprilu 2022. godine trebalo vremena da se postigne napredak u ovoj oblasti. Kada je riječ o Nacrtu zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta, istakao je da je to reformski zakon koji zahtijeva izmjenu seta zakona i velika su očekivanja od tog akta čije utvrđivanje očekuje do kraja III kvartala 2023. Njime se utvrđuje pojam i postupak jedinstvenog vještačenja invaliditeta, javni interes za jedinstveno vještačenje invaliditeta, pojam invaliditeta, invalidnosti, procjene invaliditeta, oblasti vještačenja, uslovi za vršenje vještačenja, način osnivanja i djelokrug rada specijalizovane ustanove za jedinstveno vještačenje invaliditeta, formiranje i vođenje registra lica sa invaliditetom, kao i formiranje i vođenje registra vještaka za jedinstveno tijelo vještačenja, rokovi za odlučivanje u postupku vještačenja, odnosno procjeni invaliditeta, te finansiranje specijalizovane ustanove za jedinstveno vještačenje invaliditeta i druga pitanja od značaja za njen rad.

Savjetnica UN za ljudska prava Anjet Lanting je zahvalila zamjenici Zaštitnika na sveobuhvatnom prikazu rada Zaštitnika u oblasti zaštite od diskriminacije. Podsjetila je na podršku Ujedinjenih nacija u jačanju monitoringa sprovođenja Konvencije UN o pravima lica sa invaliditetom, kao i u izradi novog zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije. Upitala je da li će Savjet za prava lica sa invaliditetom biti ponovo uspostavljen. Najavila je da će Savjet UN za ljudska prava u okviru Univerzalnog periodičnog pregleda na sjednici 8. maja 2023. godine razmatrati stanje ljudskih prava u Crnoj Gori i nada se da će tokom ova tri mjeseca biti postignut

napredak Crne Gore u ovoj oblasti što bi se moglo predstaviti na sjednici Savjeta za ljudska prava u Ženevi.

Odlučeno je da Odbor na osnovu podataka sadržanih u Izvještaju o zaštiti od diskriminacije sa stanovišta djelovanja institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za period 1. januar- 31. jul 2022. godine i rasprave na sjednici sačini Izvještaj sa Zaključkom i isti dostavi Kolegijumu Predsjednice Skupštine, radi informisanja i nadležnim organima na postupanje.

Takođe, Odbor je odlučio da jedna od tačaka Zaključka bude preporuka Zaštitniku da ubuduće ispoštuje mogućnost utvrđenu članom 48 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore i uvede praksu podnošenja posebnog izvještaja o zaštiti od diskriminacije Skupštini koju bi na taj način obavijestio o uočenim pojavama diskriminacije i preduzetim aktivnostima i predložio preporuke i mjere za otklanjanje diskriminacije.

Povodom razmatranja Izvještaja o zaštiti od diskriminacije sa stanovišta djelovanja institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za period 1. januar-31. jul 2022. godine Odbor za ljudska prava i slobode sa 33. sjednice, održane 22. februara 2023. godine podnosi

IZVJEŠTAJ O RAZMATRANJU IZVJEŠTAJA O ZAŠTITI OD DISKRIMINACIJE SA STANOVIŠTA DJELOVANJA INSTITUCIJE ZAŠTITNIKA LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE ZA PERIOD 1. JANUAR- 31. JUL 2022. GODINE

Odbor za ljudska prava i slobode, u okviru kontrolne uloge Parlamenta, u skladu sa članom 68 Poslovnika Skupštine Crne Gore, na 33. sjednici, održanoj 22. februara 2023. godine, na kojoj su, pored poslanika, članova Odbora, u skladu sa članom 67 Poslovnika Skupštine Crne Gore, učestvovali: Nerma Dobardžić Kurti, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Dina Knežević, glavna savjetnica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Milena Krsmanović Iković, savjetnica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Astrit Hoxha, državni sekretar u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, Irena Varagić, načelnica u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, Semra Martinović, samostalna savjetnica u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, Zejnel Klimenta, državni sekretar u Ministarstvu prosvjete, Darko Stojanović, državni sekretar u Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Ivana Nedović, sekretarka Odbora za društvene djelatnosti Zajednice opština Crne Gore, Christoffer Grauslund Kjeldsen, stažista u Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori, Anjet Lanting, savjetnica Ujedinjenih nacija za ljudska prava, Marina Vujačić, izvršna direktorica NVO “Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore”, Milisav Korać, izvršni direktor NVO Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju “Naša inicijativa” i Manja Račić, predstavnica NVO “Građanska alijansa”,

polazeći od navoda iz Izvještaja Evropske komisije za Crnu Goru za 2022. godinu:

„Osnovna prava

Crna Gora je umjereno pripremljena u oblasti osnovnih prava. Zakonodavni i institucionalni okvir je uglavnom uspostavljen i Crna Gora nastavlja sa ispunjavanjem svojih međunarodnih obaveza u pogledu ljudskih prava. Međutim, i dalje je potrebno uložiti dodatne napore da se okvir u potpunosti primijeni. Izvještajni period obilježen je povećanom polarizacijom i podjelama u društvu. Najranjivije grupe u društvu su sve više bile izložene diskriminaciji, govoru mržnje i krivičnim djelima počinjenim iz mržnje. Povećan broj femicida uz nedovoljnu reakciju od strane vlasti, javno izražena mizoginija, rodno zasnovano nasilje i nasilje nad djecom predstavljaju ozbiljnu zabrinutost. Potrebno je uložiti više napora da se osigura pristup pravdi i ostvarivanje prava u upravnim i sudskim postupcima, posebno za ugrožene grupe.

Prošlogodišnje preporuke su samo djelimično ispunjene i ostaju važeće. U narednoj godini Crna Gora treba posebno da:

→ *direktor Agencije je obavijestio medije o neprekidnoj zloupotrebi prava na pristup informacijama, ističući da je od 3.491 pritužbi primljenih u periodu januar-april 2022. godine, skoro polovinu podnio advokat iz Podgorice vezano za platne spiskove nastavnika podgoričkih škola. Kako navode iz Agencije, ovi zahtjevi nijesu usmjereni na pristup podacima, već na sticanje materijalne koristi po osnovu sudskih troškova (radi se o navodno nekoliko stotina hiljada eura);*

→ *prečisti regulativu kako bi se: povećala zaštita od nasilja u porodici, diskriminacije, govora mržnje i krivičnih djela počinjenih iz mržnje; poštuje preporuke UN-ovog Opšteg periodičnog pregleda iz 2018. godine po pitanju zabrane roka zastare krivičnih djela mučenja i drugih oblika zlostavljanja; da se u potpunosti uskladi sa Zakonom o istopolnim partnerstvima iz 2020. godine; da se u potpunosti uskladi sa Fakultativnim protokolom uz Konvenciju o pravima djeteta; kriminalizuje sve oblike braka sa osobom mlađom od 18 godina i uskladi zaštitu podataka o ličnosti;*

→ *unaprijedi međuinstitucionalnu saradnju u cilju učinkovitije zaštite od svih vrsta diskriminacije, boljeg pristupa pravdi, punog uživanja procesnih prava i besplatne pravne pomoći za žrtve kršenja ljudskih prava i zločina, posebno za djecu, žene, pripadnike manjina, uključujući Rome i Egipćane i osobe sa invaliditetom;*

→ *obezbijedi punu funkcionalnost Ustavnog suda i usaglašeno tumačenje sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava (ESLjP) i evropskih i međunarodnih standarda ljudskih prava u cijelom sudskom sistemu. “ (str. 32 i 33 Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2022. godinu, objavljenog 12. oktobra 2022- nezvaničan prevod)*

„Što se tiče unapređenja i ostvarivanja ljudskih prava, neophodno je dalje ojačati institucionalne kapacitete, uključujući i dodjelu odgovarajućih finansijskih sredstava. Temeljne promjene u rukovodstvu i strukturi Ministarstva, kao i politički pristrasna imenovanja i razrješenja tokom izvještajnog perioda uticala su na njegovu učinkovito funkcionisanje i rezultirala usporavanjem izrade novih zakona, strategija i politika o ljudskim pravima, kao i usporavanjem u sprovođenju i praćenju postojećih. Uspostavljen je regulatorni i institucionalni okvir za funkcionisanje Zaštitnika ljudskih prava i sloboda. Dodijeljen mu je status „B” od strane Pododbora za akreditaciju Globalnog saveza nacionalnih institucija za ljudska prava. Institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda i dalje se doživljava kao institucija sa najboljim uticajem i povjerenjem po pitanju unapređenja i zaštite prava građana. U medijima su često citirani stavovi ove institucije. Nastavljeno je unapređenje kapaciteta Institucije za postupanje po pritužbama i kvaliteta njenih odluka. Nakon smanjenja budžeta za 2021. godinu od oko 6% u odnosu na 2020, usvojeni budžet za 2022. porastao je za 7,6% u poređenju sa 2021. godinom. Zaštitnik je u junu 2021. godine objavio specijalni izvještaj o stanju djece u domovima učenika i internatima u Crnoj Gori. Institucija je 2021. godine radila na 1.123 pritužbe (poređenja radi u 2020. na 1.975), od kojih je 968 primljeno tokom 2021. godine, a 155 su prenesene iz 2020. Institucija je tokom 2021. završila 904 predmeta, a 219 odgodila za 2022. Završeni predmeti su se odnosili na građanska prava, ekonomska, socijalna i kulturna prava, zabranu diskriminacije, prava djeteta i pravo na pravično suđenje. Institucija je utvrdila kršenje prava u 124 predmeta i dala mišljenje sa 343 preporuke nadležnim organima. Poboljšano je sistematsko, učinkovito i brzo praćenje preporuka Zaštitnika od strane nadležnih organa.

Što se tiče sprečavanja mučenja i lošeg postupanja, Komitet Ujedinjenih nacija protiv torture je u maju 2022. zaključio da je Crna Gora samo djelimično sprovela preporuke iz 2014. godine o obezbjeđivanju ili jačanju pravnih mjera zaštite za pritvorenike, sprovođenju brzih, nepristrasnih i djelotvornih istraga i krivičnom gonjenju osumnjičenih i kažnjavanju počinitelja torture ili lošeg postupanja. Evropski odbor za sprečavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT) obavio je ad hok posjetu Crnoj Gori u junu 2022. godine. Izmjene i dopune Krivičnog zakonika radi usklađivanja sa Opštim periodičnim pregledom Ujedinjenih nacija u cilju zabrane zastare za krivična djela mučenja i drugih oblika lošeg postupanja još uvijek nisu donesene. Nedostaci u unutrašnjoj kontroli, dugotrajne i neučinkovite istrage, blage kazne koje nemaju odvratajući karakter i nekažnjivost počinitelja nasilja i dalje su razlozi za zabrinutost. Vlada treba da poveća svoje napore da sprovede učinkovite, djelotvorne i nezavisne istrage u cilju rješavanja policijskog mučenja, kršenja i nezakonite upotrebe mjera prinude. Organizacije građanskog društva koje su sprovodile monitoring posjete uočile su povećan broj policajaca koji su upoznati i primjenjuju uputstva iz aprila 2021. o postupanju sa pritvorenicima i uhapšenim licima. Zvanična evaluacija sprovođenja uputstava predviđena je za kraj 2022. Nacionalni preventivni mehanizam osnažen je imenovanjem zamjenika Nacionalnog preventivnog mehanizma u decembru 2021. godine. Nacionalni preventivni mehanizam nije funkcionisao u punom kapacitetu tokom većeg dijela 2021. godine zbog uticaja COVID-19 na

zaposlene. Tokom izvještajnog perioda, Nacionalni preventivni mehanizam je obradio 91 predmet, od čega se najveći broj odnosi na Upravu za izvršenje krivičnih sankcija (46) i policiju (11). Nacionalni preventivni mehanizam je pronašao dokaze nehumanog i ponižavajućeg postupanja u dva predmeta; obrada sedam predmeta je u toku.

Nacionalni preventivni mehanizam je pokrenuo 27 predmeta zbog postupanja policijskih službenika tokom ustoličenja Mitropolita u Cetinjskom manastiru dana 5. septembra 2021. godine. Od toga, 21 predmet se odnosio na upotrebu hemijskih sredstava, jedan na prekoracjenje ovlašćenja, dva na ograničavanje slobode kretanja, dva na uništavanje i oštećenje imovine drugih lica te jedan koji se odnosi na pravo na obavještanje. U dva predmeta utvrđena je povreda prava; u dva predmeta nije utvrđena povreda, dok su u druga dva predmeta podnosioci pritužbi upućeni na druge pravne lijekove. Obrada postupaka u preostalim predmetima koji se odnose prevashodno na prekomjernu upotrebu hemijskih sredstava je u toku. Uprkos uvođenju vidljivih identifikacionih oznaka (imena, prezimena, broja službenih znački itd.) na policijskim uniformama i zaštitnih šljemova kojima se omogućava identifikacija i efikasna istraga, njihova upotreba nije sistematska." (str. 33, 34 i 35 Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2022. godinu- nezvaničan prevod)

„Po pitanju **nediskriminacije**, aktivnosti na obezbjeđivanju pune usklađenosti sa pravnim tekovinama EU i evropskim standardima za borbu protiv diskriminacije su u toku. Slijedeći preporuke EU eksperata, Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava je u novembru 2021. odlučilo da izradi potpuno novi zakon o zabrani diskriminacije koji bi zadovoljio evropske antidiskriminacione standarde, bio usklađen sa preporukama Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije (ECRI) iz 2017. godine i obezbijedio kvalitetnu zaštitu od diskriminacije svih građana. U toku je rad na izradi novog zakona.

Izvještajni period obilježila je visoka društvena polarizacija i podijeljenost. Najviše ugrožene grupe u društvu sve više su bile izložene diskriminaciji, govoru mržnje i zločinu iz mržnje. I dalje raste govor mržnje, posebno protiv žena u politici. Postoji hitna potreba za iskorjenjivanjem svih oblika diskriminacije korišćenjem mehanizama pravne zaštite i da se pozabave duboko ukorijenjenim društvenim ponašanjima koja degradiraju i diskriminišu žene, što dovodi do slučajeva rodno zasnovanog nasilja. Prihvatanjem i poštovanjem pluralizma u društvu treba se baviti od ranog djetinjstva kroz rad sa mladima i odraslima kako bi promovisali promjene ponašanja i toleranciju različitosti. Kapacitet Ombudsmana da djeluje kao tijelo za jednakost nastavio je da se poboljšava, iako ukupni institucionalni okvir treba poboljšati. Kancelarija ombudsmana je 2021. godine dobila 173 pritužbe na diskriminaciju (2020: 159 slučajeva). Većina se ticala rada i zapošljavanja, socijalnih usluga, nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja i postupaka pred javnim vlastima. Primljeno je deset pritužbi u vezi sa mržnjom/diskriminacijom na internetu. Prioritetna preporuka ECRI-a iz 2017. da se uspostavi sistem za prikupljanje raščlanjenih podataka o zločinima iz mržnje tek treba da se primijeni jer zavisi od reforme Krivičnog zakonika (izmjene o motivima pristrasnosti), koja se očekuje kasnije u 2022. godini.“ (str. 39 i 40 Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2022. godinu- nezvaničan prevod),

razmotrio je Izvještaj o zaštiti od diskriminacije sa stanovišta djelovanja institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za period 1. januar- 31. jul 2022. godine.

Uvodno obrazloženje o Izvještaju o zaštiti od diskriminacije sa stanovišta djelovanja institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za period 1. januar- 31. jul 2022. godine dala je zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Nerma Dobardžić Kurti.

Povodom razmatranja Izvještaja o zaštiti od diskriminacije sa stanovišta djelovanja institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za period 1. januar- 31. jul 2022. godine, Odbor za ljudska prava i slobode je jednoglasno (sa sedam glasova “za”), donio sledeći

ZAKLJUČAK

1. Odbor za ljudska prava i slobode konstatuje da Izvještaj o zaštiti od diskriminacije sa stanovišta djelovanja institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za period 1. januar- 31. jul 2022. godine, kao i Izvještaji koji su Odboru dostavljani prethodnih godina, sadrži pregled zakonodavnog i strateškog okvira, detaljne statističke podatke o predmetima u postupku pred Zaštitnikom, podatke iz pravosudne i upravne nadležnosti, aktivnosti na promociji ljudskih

prava i jačanju kadrovskih kapaciteta Sektora za zaštitu od diskriminacije, ranjivih grupa i rodne ravnopravnosti, aktivnosti Institucije u oblasti zaštite od diskriminacije na nacionalnom i međunarodnom nivou i ključna zapažanja o stanju ljudskih prava i sloboda ranjivih društvenih grupa i zaključne ocjene i planove za naredni period, što poslanicima i ukupnoj javnosti omogućava da se upoznaju sa stanjem u oblasti zaštite od diskriminacije.

Odbor ocjenjuje značajnim što je ovaj kvalitetan i sveobuhvatan Izvještaj u poređenju sa prethodnim inoviran dodavanjem poglavlja u kojem su navedeni organi koji nijesu postupili po preporukama Zaštitnika koje su, takođe, taksativno pobrojane.

2. Odbor za ljudska prava i slobode zaključuje da je u izvještajnom periodu zabilježen porast broja pritužbi u oblasti zaštite od diskriminacije u odnosu na isti vremenski period u 2021. godini, jer je u radu Zaštitnika bilo 199 predmeta u ovoj oblasti, od čega je postupak okončan u 115 predmeta. Povećanje broja pritužbi može ukazivati na trend rasta diskriminacije u društvu, ali i na to da je Zaštitnik prepoznat kao institucionalni mehanizam za zaštitu od diskriminacije i da povjerenje građana u Instituciju raste, kao i da su potencijalne žrtve osnaženije da prijave diskriminaciju koja je prisutna u svim područjima života i djelovanja.
Takođe, povećan broj pritužbi može ukazivati kako na veću vidljivost institucije Zaštitnika, tako i na polarizovanost u crnogorskom društvu, ali i na složenost pitanja sa kojima se građani suočavaju u ostvarivanju i zaštiti ljudskih prava.
3. Odbor za ljudska prava i slobode zaključuje da je i dalje prisutno nedovoljno poznavanje pojma diskriminacije, elemenata, pojavnih oblika i mehanizama zaštite od diskriminacije, o čemu svjedoči podatak da građani u 46 pritužbi nijesu naveli osnov diskriminacije, odnosno lično svojstvo iako su pritužbom tražili zaštitu od diskriminacije.
Stoga, Odbor pozdravlja djelovanje Zaštitnika koji se u takvim situacijama nije oglašavao nenadležnim, već se kao jedinstveni organ za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda upuštao u ispitni postupak radi utvrđivanja eventualne povrede nekog drugog prava.
S druge strane, podatak da u 46 predmeta podnosioci pritužbi nijesu prepoznali da lično svojstvo čini eliminatorni uslov za utvrđivanje diskriminacije govori da građani još uvijek diskriminaciju izjednačavaju sa nepravdom, socijalnom deprivacijom i nejednakošću, percipirajući da svaka povreda prava nastaje kao posledica diskriminacije.
Polazeći od navedenog, Odbor zaključuje da je i dalje neophodno raditi na podizanju svijesti o pojmu, oblicima i područjima diskriminacije.
4. Informisan da je u postupku izrada novog zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije, u čijoj izradi učestvuje i zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore u svojstvu članice-posmatračice, Odbor očekuje da će njegovom sadržinom preciznije biti definisani i razdvojeni područja i oblasti diskriminacije. Takođe, podrazumijeva se da će isti zadovoljiti evropske antidiskriminacione standarde, biti usklađen sa preporukama Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije (ECRI) iz 2017. godine i obezbijediti kvalitetnu zaštitu svih građana od diskriminacije, kao što je navedeno i u poslednjem Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori za 2022. godinu, objavljenom u oktobru 2022.
5. Odbor konstatuje da su Romi i Egipćani jedna od ranjivih grupa koja je najizloženija diskriminaciji, etničkoj distanci i lošem socio-ekonomskom položaju u šta su se uvjerali i predstavnici institucije Zaštitnika prilikom obilaska romskih naselja u pojedinim opštinama na jugu, sjeveru i u centralnom dijelu Crne Gore, o čemu će sačiniti poseban tematski izvještaj koji će, uz finansijsku pomoć Savjeta Evrope, biti publikovan u aprilu ili maju ove godine i dostavljen Odboru za ljudska prava i slobode, a isti će biti preveden na romski i engleski jezik.
Takođe, Odbor je ocijenio da su Romi kao etnička zajednica u Crnoj Gori u inferiornom položaju, jer im se ne obezbjeđuju elementarni uslovi za život, što je nedopustivo. Stoga, Odbor smatra da

tematskom izvještaju o stanju prava Roma i Egipćana u Crnoj Gori koji će sadržati fotoelaborat, a baziran je na obilascima naselja u kojima žive Romi i Egipćani i postupanju Zaštitnika u predmetima za zaštitu od diskriminacije ove društvene grupe treba dati jači publicitet kako bi se cjelokupna javnost upoznala sa stanjem u ovoj oblasti, a nadležni subjekti preduzeli blagovremene aktivnosti na rješavanju identifikovanih dugogodišnjih problema.

6. Odbor ocjenjuje da bi rješavanje problema sa kojima se suočavaju Romi i Egipćani bilo brže i kvalitetnije kada bi oni imali svoje autentične predstavnike u Skupštini Crne Gore, ali, nažalost, još uvijek nijesu stvoreni zakonodavni uslovi za autentičnu zastupljenost manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, prvenstveno Roma i Egipćana koji su jedina zajednica bez svog predstavnika u Skupštini Crne Gore.
7. Odbor smatra značajnim što je Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava preduzelo aktivnosti na realizaciji preporuka Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore u vezi sa važećim načinom izbora članova savjeta manjinskog naroda ili druge manjinske nacionalne zajednice i mogućim izmjenama i dopunama Zakona o manjinskim pravima i slobodama u dijelu koji uređuje izbor članova savjeta manjinskog naroda ili druge manjinske nacionalne zajednice na način koji bi u mjeri mogućeg obezbijedio ne(posrednost) izbora zasnovanog na slobodno izraženoj volji manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Podsjećanja radi, Zaštitnik je sugerisao da postupak predlaganja izmjena i dopuna Zakona o manjinskim pravima i slobodama treba da prate široke i intenzivne konsultacije sa relevantnim akterima, pa je nadležno ministarstvo nakon upućene preporuke Zaštitnika pozvalo zainteresovane aktere, uključujući i podnosioca pritužbe Ombudsmanu, da dostave predloge i sugestije u vezi sa predloženim izmjenama navedenog zakonskog akta.
8. Odbor za ljudska prava i slobode ističe značajnim aktivnosti koje se sprovode u okviru projekta “Podrška nezavisnom monitoringu UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom”, čiji je glavni cilj stvaranje nezavisnog monitoring mehanizma pod okriljem institucije Zaštitnika sa posebno izraženim konceptom inkluzije civilnog sektora koji zagovara prava osoba sa invaliditetom kako bi se ojačali njihovi kapaciteti i čitava mreža učinila održivom na duži rok. Odbor podržava aktivnosti u okviru projekta koje će biti usmjerene ka stvaranju nezavisnog monitoring mehanizma, jačanju kapaciteta institucije Zaštitnika i članica operativnog tima za praćenje Konvencije, te publikovanju instrumenata praćenja i da će se isti, uz finansijsku i stručnu podršku Ujedinjenih nacija u Crnoj Gori, realizovati do kraja 2023. godine.
9. Odbor podsjeća da Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom nijesu prepoznati dvostruka i interseksijska diskriminacija žena i djevojčica s invaliditetom, kao posebni oblici diskriminacije u odnosu na pol i invaliditet, kao ni posebni oblici diskriminacije osoba sa invaliditetom u oblastima jednakog priznanja lica pred zakonom, pristupa pravdi, privatnosti i porodičnih odnosa na šta ukazuju i iz institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore. Odbor predlaže da se sa posebnom pažnjom sagledaju sugestije predstavnika organizacija osoba sa invaliditetom i samih osoba sa invaliditetom i preduzmu aktivnosti na poboljšanju njihovog položaja koji je, po ocjenama pojedinih predstavnika nevladinog sektora, u pojedinim oblastima pogoršan, što je prvenstveno odgovornost Vlade Crne Gore, resornih ministarstava, ali i drugih institucija. Odbor ocjenjuje zabrinjavajućim podatak da još uvijek nije određeno ko će koordinirati pripremom Drugog i Trećeg periodičnog izvještaja o sprovođenju Konvencije UN o pravima lica sa invaliditetom koji Crna Gora treba da podnese Komitetu tokom ove godine.

10. Odbor očekuje da će se, kako je najavljeno, u planiranom roku- do kaja III kvartala 2023. godine, utvrditi Predlog zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta, kao reformski zakon koji zahtijeva izmjene seta drugih zakona, kojim će, između ostalog, biti utvrđen pojam i postupak jedinstvenog vještačenja invaliditeta, javni interes za jedinstveno vještačenje invaliditeta, pojam invaliditeta, invalidnosti, procjene invaliditeta, oblasti vještačenja, uslovi za vršenje vještačenja, način osnivanja i djelokrug rada specijalizovane ustanove za jedinstveno vještačenje invaliditeta, formiranje i vođenje registra lica sa invaliditetom, kao i formiranje i vođenje registra vještaka za jedinstveno tijelo vještačenja, rokovi za odlučivanje u postupku vještačenja, odnosno procjeni invaliditeta, te finansiranje specijalizovane ustanove za jedinstveno vještačenje invaliditeta i druga pitanja od značaja za njen rad.
11. U odnosu na ostvarivanje principa rodne ravnopravnosti na izbornim listama, Odbor je upoznat da je Zaštitnik donio Mišljenje i preporučio Skupštini Crne Gore da u okviru Odbora za sveobuhvatnu reformu izbornog zakonodavstva pristupi izmjenama Zakona o izboru odbornika i poslanika na način što će kao minimum standarda radi dostizanja principa rodne ravnopravnosti propisati da na izornoj listi mora biti najmanje 40% kandidata manje zastupljenog pola, odnosno da među svaka tri kandidata prema redosledu na listi mora biti najmanje po jedan kandidat pripadnik manje zastupljenog pola, kao i da proces reforme izbornog zakonodavstva treba da prati transparentnost, odnosno široke konsultacije uz učešće svih zainteresovanih subjekata.
12. S obzirom da je govor mržnje kao oblik zloupotrebe slobode izražavanja najizraženiji na društvenim mrežama i u komentarima građana na portalima i da neprimjeren govor u onlajn sferi ne doprinosi razvoju debate od opšteg interesa, već se nekontrolisano umnožava i stvara netolerantno i neprijateljsko okruženje, Odbor ocjenjuje neophodnim da nadležne institucije posebnu pažnju posvete ovoj pojavi i da organizuju edukacije na temu prepoznavanja i suzbijanja govora mržnje kako bi se stručna, ali i laička javnost upoznala sa govorom mržnje i potrebom njegovog efikasnog suzbijanja.
13. U saznanju da su govor mržnje, mizoginija i seksizam, uznemiravanje, uvredljivo i ponižavajuće postupanje najviše bili usmjereni prema ženama koje javno djeluju, kao i prema građanima zbog njihovog društvenog ili etničkog porijekla i nacionalne pripadnosti i da je nesaglasje sa stavovima, političkim uvjerenjima i radom pojedinih žena koje su bile pogođene mizoginim i seksističkim govorom iskazano kroz vrijeđanje, stereotipne i stigmatizujuće stavove i da takvi komentari imaju za isključivi cilj da uvrijede osobu samo zbog toga što je žena i da je obeshrabre od njenog javnog djelovanja, Odbor pohvaljuje instituciju Zaštitnika koja je prva institucija koja je, u saradnji sa Institutom za pravne studije, donijela i usvojila Smjernice za prevenciju pojave i eliminaciju seksizma u djelovanju institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore.
14. Odbor izražava zabrinutost što i pored svih konstatacija Zaštitnika, apela Odbora za ljudska prava i slobode i Zaključaka Skupštine Crne Gore donesenih povodom razmatranja Izvještaja o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019. i 2020. godinu, zakonska obaveza uspostavljanja odgovarajuće evidencije o podnijetim prijavama, pokrenutim postupcima i donijetim odlukama u vezi sa diskriminacijom još uvijek nije realizovana.
15. S obzirom da se društveno ranjive grupe, među kojima su lica sa invaliditetom, Romi, pripadnici LGBTIQ populacije, starije osobe i lica u stanju socijalne potrebe u kontinuitetu suočavaju sa nejednakošću i problemima u ostvarivanju prava, Odbor smatra da su i dalje neophodne koordinirane aktivnosti nadležnih organa u doslednoj implementaciji zakonodavstva kako bi se kroz pravnu sigurnost i efikasno ostvarivanje garantovanih prava zajedničkim i sinhronizovanim djelovanjem doprinijelo unapređenju njihovog položaja.

Realizaciju pojedinih aktivnosti na unapređenju položaja ranjivih grupa bi trebalo ubrzati i sprovesti u narednih nekoliko mjeseci kako bi se ostvareni napredak mogao predstaviti i na sjednici Savjeta UN za ljudska prava u Ženevi 8.maja 2023. godine kada će se u okviru Univerzalnog periodičnog pregleda razmatrati stanje ljudskih prava u Crnoj Gori.

16. Imajući u vidu ocjenu iz Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2022. godinu: “ *Uspostavljen je regulatorni i institucionalni okvir za funkcionisanje Zaštitnika ljudskih prava i sloboda. Dodijeljen mu je status „B” od strane Pododbora za akreditaciju Globalnog saveza nacionalnih institucija za ljudska prava. Institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda i dalje se doživljava kao institucija sa najboljim uticajem i povjerenjem po pitanju unapređenja i zaštite prava građana. U medijima su često citirani stavovi ove institucije. Nastavljeno je unapređenje kapaciteta Institucije za postupanje po pritužbama i kvaliteta njenih odluka. Kapacitet Ombudsmana da djeluje kao tijelo za jednakost nastavio je da se poboljšava, iako ukupni institucionalni okvir treba poboljšati.*” (str. 34 i 39 Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2022. godinu), Odbor podržava planirane aktivnosti Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, među kojima su: posjete organizacijama civilnog društva koje se zalažu za prava ranjivih grupa, obilasci organizacija koje se bave pravima žena, žrtava porodičnog i rodno zasnovanog nasilja, posjete savjetima manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, zalaganje kroz promotivne aktivnosti za uvođenje građanskog obrazovanja kao obaveznog predmeta u osnovnoškolskom i srednješkolskom obrazovanju, izrada posebnog obrasca za podnošenje pritužbe za zaštitu od diskriminacije, nastavak izrade tematskih izvještaja o diskriminaciji grupa u riziku, uspostavljanje nezavisne monitoring mreže za praćenje sprovođenja UN Konvencije o pravima lica sa invaliditetom, jačanje aktivnosti na praćenju sprovođenja preporuka Zaštitnika u predmetima za zaštitu od diskriminacije i jačanje saradnje sa odborima Skupštine Crne Gore kroz mehanizme kontrolnih i konsultativnih saslušanja u vezi sa eventualnim nepostupanjem organa po datim preporukama Zaštitnika i očekuje da će biti uspješno realizovane tokom 2023. godine.
17. Podsjećanja radi, Odbor za ljudska prava i slobode je i u prethodnom periodu, u skladu sa uobičajenom praksom i dosadašnjom saradnjom sa Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda Crne Gore, razmatrao polugodišnje ili sedmomjesečne Izvještaje o zaštiti od diskriminacije sa stanovišta djelovanja institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore i tim povodom donosio Zaključke koje je upućivao Kolegijumu predsjednika Skupštine na upoznavanje i nadležnim institucijama na realizaciju.
- S obzirom da je članom 48 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore propisano da Zaštitnik može da podnese Skupštini poseban izvještaj, ako ocijeni da je to neophodno radi zaštite ljudskih prava i sloboda i da je poseban izvještaj dostupan javnosti, Odbor je u potpunosti poštovao odredbu člana 48 Zakona kojim je Zaštitniku data mogućnost da podnese poseban izvještaj Skupštini ako ocijeni da je to neophodno, iako nije propisano da se poseban izvještaj podnosi Odboru, na šta je Odbor u više navrata svojim Zaključcima skretao pažnju.
- Ipak, Odbor ocjenjuje da bi dostavljanje Posebnog izvještaja Skupštini Crne Gore i njegovo razmatranje na plenumu Skupštine, umjesto direktno Odboru, bilo važno kako zbog upoznavanja svih poslanika Skupštine sa implementacijom Zakona o zabrani diskriminacije, tako i zbog cjelokupne javnosti i građana koji bi bili u prilici da se upoznaju sa postupanjem Zaštitnika, ostvarenim napretkom, ali i manjkavostima i problemima sa kojima se susreću u ovoj za građane važnoj oblasti zaštite ljudskih prava.
- Isto je važno i zbog činjenice da je članom 27 stav 1 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore propisano da je Zaštitnik institucionalni mehanizam za zaštitu od diskriminacije, članom 21 Zakona o zabrani diskriminacije propisana je nadležnost Zaštitnika u ovoj oblasti, dok Skupština na predlog Zaštitnika, u skladu sa članom 9 i 10 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore imenuje zamjenika/cu Zaštitnika za zaštitu od diskriminacije.

Stoga, imajući u vidu da je članom 48 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore propisano da Zaštitnik može da podnese Skupštini poseban izvještaj, ako ocijeni da je to neophodno radi zaštite ljudskih prava i sloboda i da je poseban izvještaj dostupan javnosti, Odbor cijeni važnim da ubuduće Zaštitnik ispoštuje mogućnost utvrđenu članom 48 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore i uvede praksu podnošenja posebnog izvještaja o zaštiti od diskriminacije Skupštini Crne Gore koju bi na taj način obavijestio o uočenim pojavama diskriminacije i preduzetim aktivnostima, te predložio preporuke i mjere za otklanjanje diskriminacije.

Ovo, prije svega, sa stanovišta kontrolne i nadzorne funkcije koje ima Skupština Crne Gore, a koja podrazumijeva i praćenje implementacije zakona, Skupština Crne Gore bi mogla bolje i kvalitetnije ispratiti implementaciju Zakona o zabrani diskriminacije, a što Odboru za ljudska prava i slobode, kao radnom tijelu Skupštine kojem su do sada dostavljani Izvještaji Zaštitnika o zaštiti od diskriminacije, daje polovičnu ulogu, jer u pravnom smislu nije u mogućnosti da svojim zaključcima dosegne obaveznost implementacije kao što je to slučaj sa zaključcima Skupštine Crne Gore koji objavljuvanjem u „Službenom listu Crne Gore“ postaju pravno obavezujući za nadležne institucije i organe.

Na samoj sjednici Odbora Zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore je najavila da će izvještaj ubuduće dostavljati Skupštini Crne Gore zbog čega Odbor izražava zadovoljstvo prihvatanjem njegovog predloga.

18. Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore će dostaviti Zaključak Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, Ministarstvu rada i socijalnog staranja, na dalji postupak i Kolegijumu Predsjednice Skupštine Crne Gore, Ministarstvu evropskih poslova, Sistemu Ujedinjenih nacija u Crnoj Gori, Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori, NVO “Građanska alijansa”, Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju “Naša inicijativa” i “Građanska alijansa”, na upoznavanje.

DRUGA TAČKA- STRATEGIJA ZA ZAŠTITU LICA S INVALIDITETOM OD DISKRIMINACIJE I PROMOCIJU JEDNAKOSTI ZA PERIOD 2022-2027. GODINA S AKCIONIM PLANOM ZA SPROVOĐENJE STRATEGIJE ZA 2022-2023. GODINU

Uvodne napomene o Strategiji za zaštitu lica s invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2022-2027. godina s Akcionim planom za sprovođenje Strategije za 2022-2023. godinu dao je državni sekretar u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava Astrit Hoxha.

Saopštio je da je Vlada usvojila navedene akte na sjednici održanoj 8. jula 2022. U pripremi ovog strateškog dokumenta pored predstavnika Ministarstva ljudskih i manjinskih prava, učestvovali su predstavnici relevantnih državnih institucija, nevladinih organizacija i međunarodni partneri. Smatrajući da se prethodni strateški dokument nije u dovoljnoj mjeri bavio pitanjem višestruke diskriminacije žena i djevojčica sa invaliditetom, ova Strategija sadrži dvije nove oblasti- žene sa invaliditetom i djeca sa invaliditetom. Akcenat Strategije je na efektivnom suzbijanju svih oblika diskriminacije i stvaranju uslova za uživanje jednakih prava u svim oblastima života lica sa invaliditetom. Strategija je pripremljena u skladu sa Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom i Strategijom EU za osobe sa invaliditetom za period 2021-2030. Cilj Strategije je obezbjeđivanje ravnopravnog položaja i punog učešća lica s invaliditetom u svim sferama društvenog života kroz unapređenje pravnog, institucionalnog, socijalnog i ekonomskog okvira za zaštitu od diskriminacije koji se temelji na modelu pristupa invaliditetu zasnovanom na

ljudskim pravima. Napomenuo je da je ova Strategija važan dokument na putu pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji.

Akcioni plan za 2022/2023. godinu je pripremljen i usklađen sa zahtjevima zastupljenim u Metodologiji razvijanja politika, izrade i praćenja sprovođenja strateških dokumenata. Struktura strateškog dokumenta i Akcionog plana je zasnovana na jednom strateškom cilju i dvanaest operativnih ciljeva, planirano je 87 aktivnosti, od čega 24 u nadležnosti Ministarstva ljudskih i manjinskih prava. Istakao je da je javnim konkursom za finansiranje projekata/programa nevladinih organizacija u oblasti zaštite od diskriminacije lica sa invaliditetom i promocije jednakosti podržano 22 projekta koji prate realizaciju strateškog cilja i predmetnog Akcionog plana. Naglasio je da je usvojena sektorska analiza za ovu oblast i da rade na pripremi javnog konkursa za svih pet sektorskih analiza. Prethodnim konkursom je bilo izdvojeno 460.000 eura, dok je ove godine Ministarstvo dobilo 1.690.000 eura, od čega je 600.000 eura traženo za zabranu diskriminacije lica sa invaliditetom.

U raspravi su učestvovali: izvršna direktorica “Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore” Marina Vujačić, državni sekretar u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava Astrit Hoxha, predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović, državni sekretar u Ministarstvu rada i socijalnog staranja Darko Stojanović, izvršni direktor Saveza udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju “Naša inicijativa” Milisav Korać, savjetnica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Milena Krsmanović Iković, sekretarka Odbora za društvene djelatnosti Zajednice opština Crne Gore Ivana Nedović, poslanik dr Albin Ćeman, poslanica Jelena Božović inačelnica u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava Irena Varagić.

Izvršna direktorica “Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore” Marina Vujačić je saopštila da je ovo jedini strateški dokument koji se bavi pravima lica sa invaliditetom u Crnoj Gori. Podsjetila je da Vlada nije usvojila Akcioni plan za implementaciju preporuka Komiteta UN o pravima lica sa invaliditetom, što je bila dužna uraditi u skladu sa preporukama Komiteta. Pojedine mjere koje su bile sadržane u Nacrtu tog akcionog plana prenešene su u Strategiju. Tačno je da ima napretka, jer su Strategijom prepoznate nove oblasti kojih prethodno nije bilo ni u jednom dokumentu. U oblastima žene i djevojčice sa invaliditetom nema mjera koje se odnose na nasilje, niti ima posebne oblasti koja se odnosi na nasilje. Podsjetila je da sve međunarodne organizacije, uključujući Ujedinjene nacije, konstatuju da su žene i djevojčice vrlo često dvostruko ili višestruko diskriminisane i da su zbog slabijih mehanizama zaštite, nepristupačnosti i brojnih drugih faktora u mnogo većem riziku od nasilja nego druge žene. Istakla je da svako ministarstvo mora da ima potpuno isti odnos prema svim nevladinim organizacijama. „Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore“ je jedna od rijetkih nevladinih organizacija koja je, i pored toga što je u nekim oblastima dobila podršku za projekte, tražila da se te odluke o dodjeli sredstava ponište jer su smatrali da je raspodjela loša, uključujući i oblast nasilja nad ženama i nasilja u porodici gdje se godinama unazad dešava da projekat bude odobren nevladinoj organizaciji koja je u međuvremenu promijenila naziv, ali ne i osnivače od kojih je jedan osuđivani nasilnik. Ako ministarstva za svoje saradnike biraju takve organizacije i njihove projekte ne isključuju iz postupka ocjenjivanja i finansiranja, to svjedoči o odnosu ministarstava prema javnim politikama. Takođe se osvrnula na tumačenje Agencije za sprječavanje korupcije koja smatra da su predstavnici nevladinih organizacija koji su u radnim tijelima ili savjetima koje formiraju ministarstva ili Vlada Crne Gore javni funkcioneri, a takva mišljenja donosi tek kada im se podnese konkretna inicijativa da je predstavnik NVO izabran u radno ili savjetodavno tijelo. Nije problem da predstavnici nevladinih organizacija prijavljuju imovinu kada su javni funkcioneri, ali se takvim postupkom Agencije negativno utiče na status predstavnika nevladinih organizacija u radnim grupama, jer bi to značilo

da jedna osoba ne može istovremeno biti u dvije radne grupe ili u savjetu i u radnoj grupi. Smatra da u rješavanje ovog problema treba da se uključi Ministarstvo pravde, kao nadležno za Zakon o sprječavanju korupcije. Zaključila je da bi Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava u narednom periodu trebalo mnogo više da uvažava predloge i sugestije predstavnika nevladinog sektora koji su članovi pojedinih radnih grupa za izradu strateških i zakonskih akata.

Državni sekretar u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava Astrit Hoxha je ocijenio da je u prethodnom periodu ostvaren određeni napredak, ali se institucije moraju više zalagati za poboljšanje prava lica sa invaliditetom. Podsjetio je da Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava postoji od 1999. godine, dok je Direktorat za zaštitu prava lica sa invaliditetom postojao samo jednu godinu tokom 42. Vlade Crne Gore i najavljeno je da će isti ponovo biti osnovan tokom drugog kvartala ove godine.

Predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović je prokomentarisao da je i njemu čudno ukidanje Direktorata, jer je upoznao osobu koja je rukovodila njime i vjeruje da od nje može biti mnogo koristi, jer je riječ o osobi koja poznaje ovu materiju, pa Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava i svaka Vlada mogu imati koristi od tako kvalitetne osobe.

Izvršni direktor Saveza udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju “Naša inicijativa” Milisav Korać je saopštio da najveći broj mjera iz Akcionog plana tokom 2022. godine nije realizovan, a navodi se da se te aktivnosti realizuju u kontinuitetu. Ne upućuje zamjerke samo Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, jer je svjestan da njihove aktivnosti zavise i od djelovanja drugih državnih organa. U Strategiji su navedeni podaci iz jednog istraživanja po kojem se 91% lica sa invaliditetom suočilo sa nekim oblikom diskriminacije u pristupu uslugama socijalne zaštite, a 78% osoba sa invaliditetom izrazilo je mišljenje da su se suočili sa preprekama i barijerama u zapošljavanju, što bi trebalo da bude alarmantno i da zabrine svako ozbiljnije društvo. Po shvatanju Saveza “Naša inicijativa” još uvijek nijesmo ozbiljno društvo, jer bi se na kvalitetniji način bavili svim ovim pitanjima. U Strategiji i akcionim planovima pominje se nekoliko oblika diskriminacije, odnosno oblasti diskriminacije kojima su lica sa invaliditetom izložena. Istakao je da je Zavod za zapošljavanje godinama raspisivao konkurse za raspodjelu sredstava za zapošljavanje lica sa invaliditetom- grant šeme u iznosu od 3 miliona eura, a treću godinu zaredom taj iznos je smanjen na milion eura. Završen je poslednji konkurs na koji su se prijavili poslodavci-nevladin sektor za zapošljavanje lica sa invaliditetom, a već 15 dana komisija za ocjenu tih projekata nije izabrana. Već 6-7 godina postoji Radna grupa za pripremu izmjena i dopuna Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom, a taj akt još nije pripremljen. Smatra da su djeca i mladi i odrasla lica sa invaliditetom diskriminirani u oblasti socijalne i dječje zaštite. Od 1. februara 2023. lična invalidnina je povećana za 25%, a tuđa njega je za 19 godina povećana samo 30 eura. Smatra da se za lica sa teškim i najtežim smetnjama u razvoju moglo više uraditi. Radna grupa za pripremu predloga zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti već tri godine nije održala nijedan sastanak, a radna grupa za izmjenu Zakona o povlastici na putovanja za lica sa invaliditetom poslednjih tri mjeseca nije imala sastanaka. S obzirom da je 10% lica sa invaliditetom u ukupnoj populaciji, bilo bi logično da je u Skupštini Crne Gore među poslanicima 8 ili 9 lica sa invaliditetom, pa bi se mnogi njihovi problemi lakše rješavali. Podsjetio je da je 2020. godine, uoči održavanja parlamentarnih izbora, svim poslaničkim klubovima u Skupštini Crne Gore uputio dopis i predložio da na izborne liste uvrste lica sa invaliditetom ili roditelje djece sa smetnjama u razvoju, ali po tom pitanju ništa nije urađeno. Kada je riječ o zdravstvenoj zaštiti, podsjetio je da je Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom propisano da se diskriminacijom u oblasti zdravstvene zaštite smatra ukoliko se godine starosti osiguranika smatraju uslovom za korišćenje rehabilitacije ili liječenja. Međutim, u našim propisima postoji niz

starosnih granica kojima je uslovljeno korišćenje rehabilitacije. U prethodnom periodu su se obraćali Ministarstvu zdravlja, poslaničkim klubovima, predsjedniku i potpredsjednicima Skupštine, ali ta odredba još nije izmijenjena. Istakao je da Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava u prethodnoj godini nije ispoštovalo rokove za raspodjelu sredstava za projekte nevladinih organizacija, kao ni mnoga druga ministarstva, a sa istim se kasni i ove godine. Takođe, sugerisao je da resorna ministarstva treba više da kontrolišu sprovođenje projekata, jer postoje fiktivne organizacije koje svake godine dobijaju oko 30% sredstava. Ocijenio je da za realizaciju mnogih aktivnosti ne trebaju finansijska sredstva, već je potrebno dosledno primjenjivati zakone.

Savjetnica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Milena Krsmanović Iković je upitala koji operativni ciljevi su definisani Strategijom i pratećim Akcionim planom i da li se ova Strategija bavi pitanjem deinstitucionalizacije i transformacije ustanova što je preporuka Komiteta UN o pravima osoba sa invaliditetom. Interesovalo je na koji način se Strategija bavi pitanjem usluga na bazi slobodnog izbora osoba sa invaliditetom. Takođe, upitala je kako je sačinjena metodologija praćenja akcionih planova s obzirom da ranije ta metodologija nije bila ujednačena sa onom koju su koristile organizacije osoba sa invaliditetom pa su izvještaji o realizaciji akcionih planova bili značajno drugačiji.

Državni sekretar u Ministarstvu rada i socijalnog staranja Darko Stojanović je saopštio da je u okviru Direktorata za socijalno staranje i dječju zaštitu formirana Direkcija za zaštitu od rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici. Planirano je donošenje novog zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti i izmjene podzakonskih akata kako bi se prepoznalo rodno zasnovano nasilje, jer trenutno se prepoznaje samo porodično nasilje. Samim tim će se prepoznati žrtve seksualnog nasilja, nasilja nad LGBT osobama, nad Romkinjama i Egipćankama, kao i ženama sa invaliditetom. Saopštio je da relevantne brojke najbolje svjedoče o tome koliko su Ministarstvo rada i socijalnog staranja i 43. Vlada Crne Gore uradili za najranjivije kategorije društva. Budžetom za 2022. godinu ukupan iznos opredijeljen za materijalna davanja iznosio je 144 miliona eura, a 2023. godine Budžetom je opredijeljeno 190 miliona, što je i najveći iznos od sticanja samostalnosti države Crne Gore. Lična invalidnina je sa 200 uvećana na 270 eura, nadoknada roditelju, odnosno staratelju osobe sa invaliditetom biće 260 eura, povećana je kontribucija države u pojedinačnim troškovima dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju sa 150 na 250 eura mjesečno po korisniku. Svjestan je da iznos od oko 80 eura mjesečno za tuđu njegu i pomoć nije dovoljan, ali su sva materijalna davanja, u skladu sa mogućnostima, povećana. Pitanje zašto su naknade toliko male trebalo je uputiti onima koji su kreirali socijalnu politiku u Crnoj Gori u prethodnih 20 godina. Pozvao je predstavnike nevladinih organizacija da učestvuju u procesu donošenja novog zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti čije utvrđivanje se očekuje do kraja godine i nada se da će usvajanjem tog zakona biti stvoren kvalitetan sistem zaštite najranjivijih kategorija našeg društva.

Izvršna direktorica "Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore" Marina Vujačić je naglasila da ministarstva i institucije ne treba da pomažu osobama sa invaliditetom, već rade svoj posao. Ukoliko neko prihvati javnu funkciju, treba da je spreman da preuzme odgovornost i za stanje koje je zatekao i da ima lični i profesionalni interes da zatečeno stanje unaprijedi.

Sekretarka Odbora za društvene djelatnosti Zajednice opština Crne Gore Ivana Nedović je informisala da su Glavni grad Podgorica i Opština Žabljak realizovali obaveze utvrđene Akcionim planom za sprovođenje Strategije za 2022. godinu. Opština Žabljak je izgradila osam pristupnih rampi na javnim površinama u vrijednosti od 25.000 eura, kao i šest garažnih parking mjesta pristupačnih za osobe sa invaliditetom. Glavni grad Podgorica je realizovao izgradnju taktilnih staza za lakše kretanje slijepih i slabovidnih lica, a u saradnji sa Crvenim krstom Crne Gore uspostavio je mobilni tim za lica sa invaliditetom i obezbijedio personalnu pomoć u zajednici za

ova lica. U saradnji sa „Udruženjem mladih sa hendikepom Crne Gore“ Glavni grad je realizovao projekat „Od vrata do vrata“, servis koji je prvobitno podržan iz sredstava Evropske unije, što je dobar primjer saradnje lokalne samouprave i nevladinog sektora. Zajednica opština je utvrdila model lokalnog akcionog plana u oblasti invaliditeta za prethodnu Strategiju, koji mogu inovirati u skladu sa strateškim opredjeljenjem nove Strategije i dostaviti ga svim opštinama na korišćenje. Trenutno pet opština ima usvojene lokalne akcione planove za unapređenje položaja lica sa invaliditetom, pri čemu su Glavni grad Podgorica i Prijestonica Cetinje ove aktivnosti planirali lokalnim akcionim planovima za socijalnu inkluziju. Naglasila je da je uključivanje civilnog sektora i nevladinih organizacija u postupak utvrđivanja lokalnih planova, kao i u sprovođenje svih aktivnosti veoma bitno. Zajednica opština planira da pripremi model odluke o saradnji i partnerstvu lokalnih samouprava i nevladinih organizacija u apliciranju za sredstva EU i drugih fondova koja bi bila izvor finansiranja za realizaciju aktivnosti utvrđenih lokalnim akcionim planovima za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije.

Poslanik dr Albin Čeman smatra da je Strategija dobra polazna osnova za dalje unapređenje položaja osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori. Strategija analizira nekoliko oblasti kroz prikaz stanja, operativne ciljeve i indikatore učinka. Poseban fokus je stavljen na žene sa invaliditetom i djecu sa invaliditetom. Istakao je da se žene i djevojčice sa invaliditetom suočavaju sa brojnim teškoćama zbog predrasuda koje postoje u našem društvu. Nema većih pomaka u pogledu pristupa javnim objektima i površinama, a žene sa invaliditetom su zbog nezaposlenosti posebno izložene siromaštvu. Povećan je broj licenciranih pružalaca usluga. U obrazovanju je primijetan najmanji stepen diskriminacije osoba sa invaliditetom. Zabrinjava podatak da se osobe sa invaliditetom suočavaju sa brojnim teškoćama u pogledu pristupa zdravstvenoj zaštiti. Apelovao je na lokalne samouprave da usvoje lokalne akcione planove za zaštitu prava osoba sa invaliditetom. Još uvijek ne postoje precizni podaci o broju djece sa invaliditetom što je polazna osnova za definisanje svih aktivnosti.

Poslanica Jelena Božović je ukazala da su predstavnici nevladinog sektora, a posebno izvršni direktor Saveza „Naša inicijativa“ uputili svoje sugestije resornim ministarstvima, odnosno Vladi Crne Gore. Ne sumnja u dobru namjeru predstavnika Ministarstva rada i socijalnog staranja da pristupe rješavanju problema. Saopštila je da će dati punu podršku rješavanju problema sa kojima se suočavaju osobe sa invaliditetom, uz ocjenu da su sugestije direktnih korisnika određenih propisa najbolji pokazatelj praktičnih problema. Smatra da nadležna ministarstva treba da preduzmu blagovremene aktivnosti na poboljšanju položaja lica sa invaliditetom, sa posebnim fokusom na rješavanje problema na koje su ukazali predstavnici nevladinog sektora.

Državni sekretar u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava Astrit Hoxha je informisao da su Strategijom utvrđeni sledeći operativni ciljevi: unapređenje položaja žena i djevojčica s invaliditetom kroz smanjenje svih oblika višestruke i intersekcijske diskriminacije i obezbjeđenje nezavisnosti, autonomije i ravnopravnog učešća u svim sferama društvenog života, stvaranje uslova za eliminaciju svih oblika diskriminacije i društvene isključenosti sa kojima se suočavaju djeca s invaliditetom/djeca sa smetnjama u razvoju u svim oblastima od značaja za postizanje pune ravnopravnosti i jednakog položaja u društvu, obezbjeđivanje ravnopravnog pristupa licima s invaliditetom objektima u javnoj upotrebi, saobraćaju (javnom prevozu, javnim površinama i saobraćajnoj infrastrukturi), informacijama i komunikacijama, proizvodima i uslugama, unapređenje institucionalnih kapaciteta, efikasnosti i pristupačnosti organa javne vlasti u postupcima za zaštitu od diskriminacije lica s invaliditetom, obezbjeđivanje pune ravnopravnosti i priznavanje svih prava iz oblasti socijalne i dječje zaštite licima s invaliditetom koja garantuju potrebne uslove za samostalan život u zajednici, omogućavanje jednakog prava licima s

invaliditetom pod starateljstvom da formiraju bračnu zajednicu i uklanjanje postojećih zakonskih ograničenja roditeljskih prava lica s invaliditetom, obezbjeđivanje ravnopravnosti i jednakosti šansi lica s invaliditetom za uključenost u inkluzivni obrazovni sistem bez diskriminacije, smanjenje nivoa diskriminacije sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom ostvarenja prava iz oblasti rada i zapošljavanja, smanjenje nivoa diskriminacije i barijera sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom pristupa zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenim uslugama, unapređenje uslova za ravnopravno učešće i pristup lica s invaliditetom u okviru političkog i javnog života, obezbjeđenje ravnopravnog učešća, medijske zastupljenosti i pristupa lica s invaliditetom kulturnom životu, sportskim i rekreativnim aktivnostima i obezbjeđenje uslova za ravnopravno učešće lica s invaliditetom u životu lokalnih zajednica i potpunog zaštiti njihovih prava na lokalnom nivou.

Načelnica u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava Irena Varagić je saopštila da će Ministarstvo izvještavati o implementaciji Strategije u skladu sa Metodologijom koju je razvio Generalni sekretarijat Vlade Crne Gore. Za sprovođenje ove Strategije nije odgovorno samo Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, jer je to Ministarstvo zaduženo za 24 aktivnosti iz dvogodišnjeg Akcionog plana. Izvještaji će se raditi na bazi izvještavanja od strane institucija zaduženih za svaku od definisanih aktivnosti. Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava na javnim konkursima ne favorizuje nijednu nevladinu organizaciju, a sve kritike razmatraju sa posebnom pažnjom i senzibilitetom. Pojedine aktivnosti su bile planirane da se realizuju u prvom kvartalu 2022. godine, a Strategija je usvojena u trećem kvartalu tako da je to uslovilo kašnjenje u realizaciji određenih aktivnosti. Programom rada Vlade za 2023. godinu planirano je izvještavanje o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije za 2022. godinu pa će u drugom kvartalu ove godine imati precizan pregled stepena realizacije svih aktivnosti.

Povodom razmatranja Strategije za zaštitu lica s invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2022-2027. godina s Akcionim planom za sprovođenje Strategije za 2022-2023. godinu Odbor za ljudska prava i slobode sa 33. sjednice, održane 22. februara 2023. godine podnosi

IZVJEŠTAJ

O RAZMATRANJU STRATEGIJE ZA ZAŠTITU LICA S INVALIDITETOM OD DISKRIMINACIJE I PROMOCIJU JEDNAKOSTI ZA PERIOD 2022-2027. GODINA S AKCIONIM PLANOM ZA SPROVOĐENJE STRATEGIJE ZA 2022-2023. GODINU

Odbor za ljudska prava i slobode, u okviru kontrolne uloge Parlamenta, u skladu sa članom 68 Poslovnika Skupštine Crne Gore, na 33. sjednici, održanoj 22. februara 2023. godine, na kojoj su, pored poslanika, članova Odbora, u skladu sa članom 67 Poslovnika Skupštine Crne Gore, učestvovali: Astrit Hoxha, državni sekretar u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, Irena Varagić, načelnica u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, Semra Martinović, samostalna savjetnica u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, Nerma Dobardžić Kurti, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Dina Knežević, glavna savjetnica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Milena Krsmanović Iković, savjetnica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Zejnel Klimenta, državni sekretar u Ministarstvu prosvjete, Darko Stojanović, državni sekretar u Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Ivana Nedović, sekretarka Odbora za društvene djelatnosti Zajednice opština Crne Gore, Christoffer Grauslund Kjeldsen, stažista u Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori, Anjet Lanting, savjetnica Ujedinjenih nacija za ljudska prava, Marina Vujčić, izvršna direktorica NVO "Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore", Milisav Korać, izvršni direktor NVO Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju "Naša inicijativa" i Manja Račić, predstavnik NVO "Građanska alijansa",

polazeći od navoda iz Izvještaja Evropske komisije za Crnu Goru za 2022. godinu:

„**Osnovna prava**

Crna Gora je umjereno pripremljena u oblasti osnovnih prava. Zakonodavni i institucionalni okvir je uglavnom uspostavljen i Crna Gora nastavlja sa ispunjavanjem svojih međunarodnih obaveza u pogledu ljudskih prava. Međutim, i dalje je potrebno uložiti dodatne napore da se okvir u potpunosti primijeni. Izvještajni period obilježen je povećanom polarizacijom i podjelama u društvu. Najranjivije grupe u društvu su sve više bile izložene diskriminaciji, govoru mržnje i krivičnim djelima počinjenim iz mržnje. Povećan broj femicida uz nedovoljnu reakciju od strane vlasti, javno izražena mizoginija, rodno zasnovano nasilje i nasilje nad djecom predstavljaju ozbiljnu zabrinutost. Potrebno je uložiti više napora da se osigura pristup pravdi i ostvarivanje prava u upravnim i sudskim postupcima, posebno za ugrožene grupe.

Prošlogodišnje preporuke su samo djelimično ispunjene i ostaju važeće. U narednoj godini Crna Gora treba posebno da:

→ *direktor Agencije je obavijestio medije o neprekidnoj zloupotrebi prava na pristup informacijama, ističući da je od 3.491 pritužbi primljenih u periodu januar-april 2022. godine, skoro polovinu podnio advokat iz Podgorice vezano za platne spiskove nastavnika podgoričkih škola. Kako navode iz Agencije, ovi zahtjevi nijesu usmjereni na pristup podacima, već na sticanje materijalne koristi po osnovu sudskih troškova (radi se o navodno nekoliko stotina hiljada eura);*

→ *prečisti regulativu kako bi se: povećala zaštita od nasilja u porodici, diskriminacije, govora mržnje i krivičnih djela počinjenih iz mržnje; poštuje preporuke UN-ovog Opšteg periodičnog pregleda iz 2018. godine po pitanju zabrane roka zastare krivičnih djela mučenja i drugih oblika zlostavljanja; da se u potpunosti uskladi sa Zakonom o istopolnim partnerstvima iz 2020. godine; da se u potpunosti uskladi sa Fakultativnim protokolom uz Konvenciju o pravima djeteta; kriminalizuje sve oblike braka sa osobom mlađom od 18 godina i uskladi zaštitu podataka o ličnosti;*

→ *unaprijedi međuinstitucionalnu saradnju u cilju učinkovitije zaštite od svih vrsta diskriminacije, boljeg pristupa pravdi, punog uživanja procesnih prava i besplatne pravne pomoći za žrtve kršenja ljudskih prava i zločina, posebno za djecu, žene, pripadnike manjina, uključujući Rome i Egipćane i osobe sa invaliditetom;*

→ *obezbjedi punu funkcionalnost Ustavnog suda i usaglašeno tumačenje sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP) i evropskih i međunarodnih standarda ljudskih prava u cijelom sudskom sistemu.“ (str. 32 i 33 Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2022. godinu, objavljenog 12. oktobra 2022- nezvaničan prevod)*

„Što se tiče unapređenja i ostvarivanja ljudskih prava, neophodno je dalje ojačati institucionalne kapacitete, uključujući i dodjelu odgovarajućih finansijskih sredstava. Temeljne promjene u rukovodstvu i strukturi Ministarstva, kao i politički pristrasna imenovanja i razrješenja tokom izvještajnog perioda uticala su na njegovo učinkovito funkcionisanje i rezultirala usporavanjem izrade novih zakona, strategija i politika o ljudskim pravima, kao i usporavanjem u sprovođenju i praćenju postojećih. Uspostavljen je regulatorni i institucionalni okvir za funkcionisanje Zaštitnika ljudskih prava i sloboda. Dodijeljen mu je status „B“ od strane Pododbora za akreditaciju Globalnog saveza nacionalnih institucija za ljudska prava. Institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda i dalje se doživljava kao institucija sa najboljim uticajem i povjerenjem po pitanju unapređenja i zaštite prava građana. U medijima su često citirani stavovi ove institucije. Nastavljeno je unapređenje kapaciteta Institucije za postupanje po pritužbama i kvaliteta njenih odluka. Nakon smanjenja budžeta za 2021. godinu od oko 6% u odnosu na 2020, usvojeni budžet za 2022. porastao je za 7,6% u poređenju sa 2021. godinom. Zaštitnik je u junu 2021. godine objavio specijalni izvještaj o stanju djece u domovima učenika i internatima u Crnoj Gori. Institucija je 2021. godine radila na 1.123 pritužbe (poređenja radi u 2020. na 1.975), od kojih je 968 primljeno tokom 2021. godine, a 155 su prenesene iz 2020. Institucija je tokom 2021. završila 904 predmeta, a 219 odgodila za 2022. Završeni predmeti su se odnosili na građanska prava, ekonomska, socijalna i kulturna prava, zabranu diskriminacije, prava djeteta i pravo na pravično suđenje. Institucija je utvrdila kršenje prava u 124 predmeta i dala mišljenje sa 343 preporuke nadležnim organima. Poboljšano je sistematsko, učinkovito i brzo praćenje preporuka Zaštitnika od strane nadležnih organa. (str. 33 i 34 Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2022. godinu- nezvaničan prevod)

„Po pitanju nediskriminacije, aktivnosti na obezbjeđivanju pune usklađenosti sa pravnim tekovinama EU i evropskim standardima za borbu protiv diskriminacije su u toku. Slijedeći preporuke EU eksperata, Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava je u novembru 2021. odlučilo da izradi potpuno novi zakon o zabrani diskriminacije koji bi zadovoljio evropske antidiskriminacione standarde, bio usklađen sa preporukama Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije (ECRI) iz 2017. godine i obezbijedio kvalitetnu zaštitu od diskriminacije svih građana. U toku je rad na izradi novog zakona.

Izvršajni period obilježila je visoka društvena polarizacija i podijeljenost. Najviše ugrožene grupe u društvu sve više su bile izložene diskriminaciji, govoru mržnje i zločinu iz mržnje. I dalje raste govor mržnje, posebno protiv žena u politici. Postoji hitna potreba za iskorjenjivanjem svih oblika diskriminacije korišćenjem mehanizama pravne zaštite i da se pozabave duboko ukorijenjenim društvenim ponašanjima koja degradiraju i diskriminiraju žene, što dovodi do slučajeva rodno zasnovanog nasilja. Prihvatanjem i poštovanjem pluralizma u društvu treba se baviti od ranog djetinjstva kroz rad sa mladima i odraslima kako bi promovisali promjene ponašanja i toleranciju različitosti. Kapacitet Ombudsmana da djeluje kao tijelo za jednakost nastavio je da se poboljšava, iako ukupni institucionalni okvir treba poboljšati. Kancelarija ombudsmana je 2021. godine dobila 173 pritužbe na diskriminaciju (2020: 159 slučajeva). Većina se ticala rada i zapošljavanja, socijalnih usluga, nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja i postupaka pred javnim vlastima. Primljeno je deset pritužbi u vezi sa mržnjom/diskriminacijom na internetu. Prioritetna preporuka ECRI-a iz 2017. da se uspostavi sistem za prikupljanje raščlanjenih podataka o zločinima iz mržnje tek treba da se primijeni jer zavisi od reforme Krivičnog zakonika (izmjene o motivima pristrasnosti), koja se očekuje kasnije u 2022. godini.” (str. 39 i 40 Izvršajta Evropske komisije o Crnoj Gori za 2022. godinu- nezvaničan prevod)

*“Što se tiče **prava osoba sa invaliditetom**, po prestanku mandata Savjeta za brigu o osobama sa invaliditetom, bivša vlast je osnovala novi Savjet za prava osoba sa invaliditetom u decembru 2021. godine, nadležan za međuinstitucionalnu koordinaciju. Odluka o njegovom konačnom sastavu je na čekanju zbog promjene vlasti. Strategija za zaštitu od diskriminacije lica sa invaliditetom i promociju jednakosti 2022-2027. i akcioni planovi za 2022. i 2023. usvojeni su u julu 2022. Iako posebna strategija za zaštitu djece sa invaliditetom tek treba da se usvoji, nekoliko strategija u drugim sektorima (npr. obrazovanje, socijalna i dječja zaštita) obuhvataju specifične mjere i aktivnosti relevantne za djecu sa smetnjama u razvoju.*

Nacionalno zakonodavstvo još uvijek nije u potpunosti usklađeno sa Konvencijom UN o pravima osoba sa invaliditetom, uključujući i u pogledu definicije invaliditeta zasnovane na ljudskim pravima. Crna Gora još nije usvojila akcioni plan za usvajanje i implementaciju preporuka Komiteta UN za prava lica sa invaliditetom. Isto tako, Crna Gora tek treba da usvoji zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom, čime bi se regulisala lokacija i upravljanje odgovarajućim fondom. Ostvaren je ograničen napredak u sprovođenju akcionog plana za adaptaciju javnih objekata za osobe sa ograničenom pokretljivošću i invaliditetom za 2019. i 2020. godinu. Sve u svemu, osobe sa invaliditetom ne mogu u potpunosti da ostvare svoja prava u Crnoj Gori i nastavljaju da se suočavaju sa višestrukim oblicima diskriminacije. Praznine se moraju otkloniti u pogledu uvođenja njihovih prava u sve sektore i politike, a postoji nedostatak usklađenosti koncepta invaliditeta u zakonodavstvu. Reforma nacionalnog sistema za utvrđivanje invaliditeta, uključujući i donošenje zakona kojim se uspostavlja jedinstveno tijelo vještačenja, još uvijek nije sprovedena. Važno je da nevladine organizacije i socijalni partneri budu sistematski uključeni u proces izrade/izmjena relevantnog zakonodavstva i strategija i formulisanja projekata.” (str. 42 i 43 Izvršajta Evropske komisije o Crnoj Gori za 2022. godinu- nezvaničan prevod),

razmotrio je Strategiju za zaštitu lica s invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2022-2027. godina s Akcionim planom za sprovođenje Strategije za 2022-2023. godinu.

Uvodno obrazloženje o Strategiji za zaštitu lica s invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2022-2027. godina s Akcionim planom za sprovođenje Strategije za 2022-2023. godinu dao je državni sekretar u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava Astrit Hoxha.

Povodom razmatranja Strategije za zaštitu lica s invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2022-2027. godina s Akcionim planom za sprovođenje Strategije za 2022-2023. godinu, Odbor za ljudska prava i slobode je jednoglasno (sa sedam glasova “za”), donio sledeći

ZAKLJUČAK

1. Odbor za ljudska prava i slobode pozdravlja donošenje Strategije za zaštitu lica s invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2022-2027. godina, pripremljene u skladu sa Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom i Strategijom EU za osobe sa invaliditetom za period 2021-2030, čiji akcenat je na efektivnom suzbijanju svih oblika diskriminacije i stvaranju uslova za uživanje jednakih prava u svim oblastima života lica sa invaliditetom.

2. Odbor podstiče nadležne institucije da blagovremeno realizuju aktivnosti utvrđene Akcionim planom za sprovođenje Strategije za zaštitu lica s invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2022/2023. godina i time doprinesu obezbjeđivanju ravnopravnog položaja i punog učešća lica s invaliditetom u svim sferama društvenog života kroz unapređenje pravnog, institucionalnog, socijalnog i ekonomskog okvira za zaštitu od diskriminacije koji se temelji na modelu pristupa invaliditetu zasnovanom na ljudskim pravima, što je i glavni cilj Strategije.
3. Odbor za ljudska prava i slobode ističe značajnim aktivnosti koje se sprovode u okviru projekta “Podrška nezavisnom monitoringu UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom”, čiji je glavni cilj stvaranje nezavisnog monitoring mehanizma pod okriljem institucije Zaštitnika sa posebno izraženim konceptom inkluzije civilnog sektora koji zagovara prava osoba sa invaliditetom kako bi se ojačali njihovi kapaciteti i čitava mreža učinila održivom na duži rok. Odbor podržava aktivnosti u okviru projekta koje će biti usmjerene ka stvaranju nezavisnog monitoring mehanizma, jačanju kapaciteta institucije Zaštitnika i članica operativnog tima za praćenje Konvencije, te publikovanju instrumenata praćenja i da će se isti, uz finansijsku i stručnu podršku Ujedinjenih nacija u Crnoj Gori, realizovati do kraja 2023. godine.
4. Imajući u vidu navode iz Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2022. godinu: *“Što se tiče prava osoba sa invaliditetom, po prestanku mandata Savjeta za brigu o osobama sa invaliditetom, bivša vlast je osnovala novi Savjet za prava osoba sa invaliditetom u decembru 2021. godine, nadležan za međuinstitucionalnu koordinaciju. Odluka o njegovom konačnom sastavu je na čekanju zbog promjene vlasti.”* (strana 42 Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2022. godinu), Odbor smatra neophodnim što skorije konstituisanje Savjeta za prava lica sa invaliditetom i određivanje njegovog sastava kako bi isti počeo svoj rad u punom mandatu. Takođe, Odbor ocjenjuje da bi realizaciju pojedinih aktivnosti na unapređenju položaja lica sa invaliditetom trebalo ubrzati i sprovesti u narednih nekoliko mjeseci kako bi se ostvareni napredak mogao predstaviti i na sjednici Savjeta UN za ljudska prava u Ženevi 8. maja 2023. godine kada će se u okviru Univerzalnog periodičnog pregleda razmatrati stanje ljudskih prava u Crnoj Gori.
5. Odbor za ljudska prava i slobode ocjenjuje važnim dodavanje oblasti žene i djevojčice sa invaliditetom i djeca sa invaliditetom/djeca sa smetnjama u razvoju u Strategiju za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2022-2027. godina, uz ocjenu da je preduzimanje specifičnih mjera, usluga i aktivnosti u cilju poboljšanja položaja žena i djece sa invaliditetom veoma bitno, jer doprinosi poboljšanju položaja ovih posebno ranjivih grupacija našeg društva čiji pripadnici su često višestruko diskriminirani.
6. Odbor konstatuje da se djeca sa invaliditetom i njihove porodice svakodnevno suočavaju sa brojnim problemima, kao što su nedostatak pomoći i podrške za njihovo puno uključivanje u škole, iskustva nasilja, poteškoće u pristupu ustanovama ili uslugama, kao i problemi u vezi sa mogućnošću njihovog učešća u procesima donošenja odluka. Stoga, Odbor ocjenjuje da sa posebnom pažnjom treba pristupiti definisanju i sprovođenju kvalitetnih i djelotvornih javnih politika usmjerenih na poboljšanje položaja djece sa invaliditetom i stvaranje uslova za eliminaciju svih oblika diskriminacije i društvene isključenosti za šta je prvenstveno neophodno uspostavljanje precizne baze podataka o broju djece sa invaliditetom u Crnoj Gori.
7. Iako se preduzimaju određene aktivnosti na unapređenju pristupačnosti, problemi sa kojima se suočavaju lica sa invaliditetom u svakodnevnom životu u ovoj oblasti i dalje su prisutni. Značajan broj objekata u javnoj upotrebi nije pristupačan licima sa invaliditetom, što potvrđuju podaci

sadržani u Strategiji gdje se navodi da nijedan objekat crnogorskih sudova, državnih tužilaštava, policijskih stanica širom zemlje i prostorija Uprave za inspeksijske poslove nije u potpunosti pristupačan licima s invaliditetom, od 20 objekata centara za socijalni rad, samo jedan je pristupačan licima sa invaliditetom, 11 ih je djelimično pristupačno, a osam nepristupačno, najviše 16 osnovnih škola od 163 potpuno je pristupačno, dok su najviše tri srednje škole od 50 potpuno pristupačne.

U pogledu pristupačnosti informacijama, važno je ukazati da upotreba Brajevog pisma u Crnoj Gori nije na zadovoljavajućem nivou, a znakovni jezik još uvijek nije zakonski prepoznat i priznat, pa samim tim ni profesija tumača za znakovni jezik. Nepostojanje Zakona o upotrebi znakovnog jezika se pokazuje kao jedan od ključnih deficita pravnog sistema Crne Gore u obezbjeđivanju pristupa i razmjeni informacija za lica oštećenog sluha.

Važno je ukazati da saobraćajna infrastruktura, prevozna sredstva i saobraćajni terminali nijesu prilagođeni u dovoljnoj mjeri potrebi kretanja lica sa različitim vrstama invaliditeta.

Imajući u vidu navedeno, Odbor za ljudska prava i slobode ohrabruje nadležne državne organe da, u saradnji sa organima lokalnih samouprava, ubrzaju aktivnosti i ulože dodatne napore na prilagođavanju objekata u javnoj upotrebi za pristup i kretanje lica sa invaliditetom i lica smanjene pokretljivosti što bi doprinijelo daljem poboljšanju kvaliteta njihovog života.

8. Iako su u Crnoj Gori u prethodnom periodu postignuti značajni rezultati u pogledu unapređenja položaja lica sa invaliditetom u obrazovnom sistemu, Odbor podstiče nadležne organe da osnaže podršku inkluzivnom obrazovanju daljim unapređenjem postojećeg pravnog okvira u cilju obezbjeđenja poštovanja prava djece s invaliditetom, obukama i jačanjem kapaciteta nastavnog kadra, prikupljanjem podataka i razvojem pristupačnog okruženja za poboljšanje dostupnosti redovnih škola i tercijarnog obrazovanja djeci sa invaliditetom, daljim prilagođavanjem školskih materijala, nastavnih planova i programa, revizijom sistema procjene djece s invaliditetom i razvojem servisa podrške za uključivanje mladih sa invaliditetom u obrazovni sistem. Takođe, potrebno je unaprijediti kvalitet pedagoških usluga koje bi omogućile veći obuhvat djece i mladih sa smetnjama u razvoju inkluzivnim obrazovanjem i obezbijediti podršku tokom njihovih tranzicija između obrazovnih nivoa.
9. Odbor sa zabrinutošću konstatuje da je ukinut Direktorat za zaštitu i jednakost lica sa invaliditetom koji je funkcionisao u okviru Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava 42. Vlade Crne Gore i izražava očekivanje da će se u skladu sa najavama tokom drugog kvartala ove godine ponovo uspostaviti ovaj Direktorat koji treba da doprinosi ostvarivanju, zaštiti i promociji prava lica sa invaliditetom. Takođe, Odbor izražava zabrinutost što Vlada Crne Gore do sada nije usvojila Akcioni plan za implementaciju preporuka Komiteta UN o pravima lica sa invaliditetom.
10. Odbor izražava zabrinutost zbog kašnjenja u utvrđivanju predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom, novog predloga zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti i predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o povlastici na putovanja za lica sa invaliditetom.
11. S obzirom da je Komitet UN za prava lica sa invaliditetom ukazao da se osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori suočavaju sa brojnim preprekama prilikom pristupa zdravstvenoj zaštiti zbog ograničenog i nejednakog pristupa zdravstvenim uslugama, nejednakog pristupa uslugama seksualnog i reproduktivnog zdravlja, posebno na lokalnim nivoima, nedostatka odgovarajuće obuke zdravstvenih radnika o ljudskim pravima lica sa invaliditetom, nedostatka informacija o primijenjenim mjerama, čime bi se osiguralo da zdravstveni radnici djeluju na osnovu individualne,

slobodne i informativne saglasnosti u svim donošenjima odluka o pravu na zdravlje lica sa invaliditetom, Odbor poziva nadležne državne organe da preduzmu mjere na rješavanju navedenih problema, a sve u cilju smanjenja nivoa diskriminacije i barijera sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom pristupa zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenim uslugama.

12. Odbor ocjenjuje da država preduzima značajne aktivnosti na planu unapređenja socijalne zaštite najranjivijih kategorija društva, o čemu, između ostalog, svjedoče i podaci da je Budžetom za 2022. godinu ukupan iznos opredijeljen za materijalna davanja iznosio 144 miliona eura, dok je 2023. godine Budžetom opredijeljeno 190 miliona, što je i najveći iznos od obnove nezavisnosti države Crne Gore. Odbor je upoznat da je lična invalidnina uvećana sa 200 eura na 270 eura, nadoknada roditelju, odnosno staratelju osobe sa invaliditetom biće 260 eura, a takođe je povećana kontribucija države u pojedinačnim troškovima dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju sa 150 eura na 250 eura mjesečno po korisniku.
13. Odbor pozdravlja aktivnosti Glavnog grada Podgorica i Opštine Žabljak koji su realizovali obaveze utvrđene Akcionim planom za sprovođenje Strategije za zaštitu lica s invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za 2022. godinu u okviru kojih je Opština Žabljak izgradila osam pristupnih rampi na javnim površinama u vrijednosti od 25.000 eura, kao i šest garažnih parking mjesta pristupačnih za osobe sa invaliditetom, dok je Glavni grad Podgorica realizovao izgradnju taktilnih staza za lakše kretanje slijepih i slabovidnih lica, a u saradnji sa Crvenim krstom Crne Gore uspostavio je mobilni tim za lica sa invaliditetom i obezbijedio personalnu pomoć u zajednici za ova lica, dok je u saradnji sa „Udruženjem mladih sa hendikepom Crne Gore“ realizovao projekat „Od vrata do vrata“, servis koji je prvobitno podržan iz sredstava Evropske unije, što je dobar primjer saradnje lokalne samouprave i nevladinog sektora.
Odbor, takođe, pozdravlja aktivnosti Zajednice opština koja planira da pripremi model odluke o saradnji i partnerstvu lokalnih samouprava i nevladinih organizacija u apliciranju za sredstva EU i drugih fondova koja bi bila izvor finansiranja za realizaciju aktivnosti utvrđenih lokalnim akcionim planovima za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije.
Odbor smatra značajnim što je Zajednica opština najavila spremnost da inovira prethodno utvrđeni model lokalnog akcionog plana u oblasti invaliditeta i dostavi ga svim opštinama na korišćenje.
Imajući u vidu da je trenutno pet opština usvojilo lokalne akcione planove za unapređenje položaja lica sa invaliditetom, pri čemu su Glavni grad Podgorica i Prijestonica Cetinje ove aktivnosti planirali lokalnim akcionim planovima za socijalnu inkluziju, Odbor ohrabruje ostale opštine u Crnoj Gori da usvoje svoje lokalne akcione planove u ovoj oblasti.
14. Odbor očekuje da će najveći broj od 87 aktivnosti utvrđenih Akcionim planom za sprovođenje Strategije za zaštitu lica s invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za 2022/2023. godinu biti realizovan u skladu sa definisanim rokovima, čime će se doprinijeti i realizaciji 12 operativnih ciljeva definisanih ovom Strategijom.
Takođe, Odbor smatra važnim što je javnim konkursom za finansiranje projekata/programa nevladinih organizacija u oblasti zaštite od diskriminacije lica sa invaliditetom i promocije jednakosti kojim je izdvojeno 460.000 eura podržano 22 projekta koji prate realizaciju strateškog cilja i predmetnog Akcionog plana, dok je 2023. godine Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava dobilo 1.690.000 eura, od čega je 600.000 eura za zabranu diskriminacije lica sa invaliditetom.
15. Imajući u vidu primjedbe na raspodjelu sredstava nevladinim organizacijama koje se bave zaštitom prava osoba sa invaliditetom, na kašnjenje u raspisivanju konkursa za raspodjelu sredstava, kao i na kontrolisanje sprovođenja projekata, Odbor ocjenjuje da pažljivo treba razmotriti sve sugestije nevladinih organizacija i u skladu sa tim pripremiti izmjene i dopune Zakona o nevladinim

organizacijama u cilju stvaranja uslova da se sredstva za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u oblasti zaštite lica sa invaliditetom raspodjeljuju u najboljem interesu osoba sa invaliditetom.

16. Iako je u prethodnom periodu ostvaren određeni napredak, Odbor smatra da se institucije moraju više zalagati za poboljšanje položaja lica sa invaliditetom. Stoga Odbor ukazuje na potrebu kontinuirane saradnje nadležnih državnih organa, organa lokalne samouprave i nevladinih organizacija u cilju daljeg unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori i njihovog uključivanja u sve oblasti društvenog života na ravnopravnoj osnovi. Takođe, Odbor ukazuje na potrebu pažljivijeg razmatranja predloga i sugestija nevladinog sektora koji su članovi pojedinih radnih grupa za izradu strateških i zakonskih akata s obzirom da njihovi predlozi u značajnoj mjeri mogu da doprinesu usvajanju kvalitetnijih i sveobuhvatnijih akata, na šta je ukazala i Evropska komisija u Izvještaju o Crnoj Gori za 2022. godinu u kojem se navodi da je važno da nevladine organizacije i socijalni partneri budu sistematski uključeni u proces izrade/izmjena relevantnog zakonodavstva i strategija i formulisanja projekata.
17. Odbor za ljudska prava i slobode će, u okviru kontrolne i nadzorne uloge, pratiti realizaciju aktivnosti definisanih Akcionim planom za sprovođenje Strategije za zaštitu lica s invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2022/2023. godina, kao i realizaciju ovog Zaključka.
18. Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore će dostaviti Zaključak Kolegijumu predsjednice Skupštine Crne Gore, Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Ministarstvu evropskih poslova, Sistemu Ujedinjenih nacija u Crnoj Gori, Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori, NVO "Građanska alijansa", "Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore" i Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju "Naša inicijativa", na upoznavanje i Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Ministarstvu prosvjete, Ministarstvu zdravlja, Ministarstvu ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Ministarstvu javne uprave i Zajednici opština Crne Gore, na dalji postupak.

TREĆA TAČKA- DONOŠENJE ODLUKE O KONTROLNOM SASLUŠANJU MINISTRA LJUDSKIH I MANJINSKIH PRAVA FATMIRA GJEKE NA TEMU „REALIZACIJA STRATEGIJE ZA ZAŠTITU LICA SA INVALIDITETOM OD DISKRIMINACIJE I PROMOCIJU JEDNAKOSTI 2017-2021. I PREPORUKA SADRŽANIH U ANALIZI USKLAĐENOSTI ZAKONODAVSTVA U CRNOJ GORI SA ZAKONOM O ZABRANI DISKRIMINACIJE LICA SA INVALIDITETOM I KONVENCIJOM UN O PRAVIMA LICA SA INVALIDITETOM, SA POSEBNIM AKCENTOM NA PRAĆENJE REALIZACIJE ZAKLJUČKA SKUPŠTINE CRNE GORE, DONESENOG POVODOM USVAJANJA ZAKONA O ZABRANI DISKRIMINACIJE LICA SA INVALIDITETOM, OBJAVLJENOG U "SLUŽBENOM LISTU CRNE GORE", BROJ 35/15“

Predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović je podsjetio da je navedena aktivnost utvrđena Planom aktivnosti Odbora za 2022. godinu i da je za realizaciju ove aktivnosti neophodno da, u skladu sa članom 75 stav 3 Poslovnika Skupštine Crne Gore, Odbor većinom glasova ukupnog broja članova donese odluku o kontrolnom saslušanju, sa precizno navedenom temom i rokom održavanja.

U ovoj oblasti Odbor je i prethodnih godina realizovao brojne aktivnosti, među kojima se izdvajaju:

- 11. i 17. juna 2015. godine na 53. i nastavku 53. sjednice Odbora razmotren Predlog zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom;

- 11. jula 2017. godine na Devetoj sjednici Odbora razmotrena Strategija za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2017-2021. godine s Akcionim planom za 2017. i 2018. godinu, o čemu je sačinjen Izvještaj sa Zaključkom (u 10 tačaka);

- 11. jula 2017. godine na Devetoj sjednici Odbora razmotrena Strategija za integraciju lica sa invaliditetom u Crnoj Gori 2016-2020. s Akcionim planom za sprovođenje Strategije za 2016/2017. godinu, o čemu je sačinjen Izvještaj sa Zaključkom (u 10 tačaka);

- 28. februara 2018. godine na Prvoj zajedničkoj sjednici Odbora za ljudska prava i slobode i Odbora za turizam, poljoprivredu, ekologiju i prostorno planiranje održano Konsultativno saslušanje predstavnika nadležnih institucija na temu „Aktivnosti u oblasti obezbjeđivanja pristupačnosti za lica sa invaliditetom u Crnoj Gori“, o čemu je sačinjen Izvještaj sa Zaključkom (u 15 tačaka);

- 25. septembra 2019. godine na 43. sjednici Odbora održano Konsultativno saslušanje državne sekretarke u Ministarstvu rada i socijalnog staranja, generalnog direktora Direktorata za socijalnu i dječju zaštitu u Ministarstvu rada i socijalnog staranja i direktora Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu na temu *“Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori”*, o čemu je sačinjen Izvještaj sa Zaključkom (u 10 tačaka);

- 11. decembra 2019. godine na 48. sjednici Odbora održano Kontrolno saslušanje ministra za ljudska i manjinska prava i ministarke javne uprave na temu *„Realizacija Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2017-2021. i Preporuka sadržanih u Analizi usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, sa posebnim akcentom na praćenje realizacije Zaključka Skupštine Crne Gore, donesenog povodom usvajanja Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, objavljenog u “Službenom listu CG”, broj 35/15 i Zaključka Skupštine Crne Gore, donesenog povodom usvajanja Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o nevladinim organizacijama, objavljenog u “Službenom listu CG”, broj 37/17“*, o čemu je sačinjen Izvještaj sa Predlogom zaključka (u 11 tačaka) koji je dostavljen Skupštini Crne Gore;

- 18. februara 2020. godine na 54. sjednici Odbora održano Konsultativno saslušanje ministra prosvjete dr Damira Šehovića, ministra rada i socijalnog staranja Kemala Purišića, ministra zdravlja dr Kenana Hrapovića i ministra za ljudska i manjinska prava Mehmeda Zenke na temu *„Post-zakonodavni nadzor za Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom („Službeni list CG“, broj 35/15), sa akcentom na primjenu člana 21 ovog Zakona, koji se odnosi na diskriminaciju u oblasti vaspitanja, obrazovanja i stručnog osposobljavanja“*, o čemu je sačinjen Izvještaj sa Zaključkom (u 11 tačaka);

- 21. januara 2021. godine na Trećoj sjednici Odbora predstavljen Izvještaj o post-zakonodavnom nadzoru nad Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, koji su sačinili istraživači angažovani od Vestminsterske fondacije za demokratiju, o čemu je sačinjen Izvještaj sa Zaključkom (u 19 tačaka) i

- 22. juna 2022. godine na 25. sjednici Odbora održano Kontrolno saslušanje ministra rada i socijalnog staranja (predstavnik Ministarstva rada i socijalnog staranja), ministra prosvjete, ministra zdravlja (predstavnik Ministarstva zdravlja) i ministra pravde na temu *„Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori, sa posebnim akcentom na praćenje realizacije Zaključka Odbora za ljudska prava i slobode sa Konsultativnog*

saslušanja, održanog 25. septembra 2019. na temu „Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori“ i Preporuka iz Analize intersektorske podrške različitih sistema djeci sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori, koju su pripremile ekspertkinje angažovane od strane UNICEF-a“, o čemu je Skupština Crne Gore, na predlog Odbora, donijela Zaključke (29), koji su objavljeni u „Službenom listu Crne Gore“, broj 84/22.

Predsjednik Odbora je istakao da će Odbor realizacijom navedene aktivnosti, u skladu sa kontrolnom i nadzornom ulogom, poseban fokus usmjeriti na praćenje realizacije Zaključka Skupštine Crne Gore, donesenog povodom usvajanja Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, objavljenog u “Službenom listu Crne Gore”, broj 35/15.

Odbor je jednoglasno (sa sedam glasova “za”) donio Odluku o kontrolnom saslušanju ministra ljudskih i manjinskih prava Fatmira Gjeke na temu „Realizacija Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2017-2021. i Preporuka sadržanih u Analizi usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, sa posebnim akcentom na praćenje realizacije Zaključka Skupštine Crne Gore, donesenog povodom usvajanja Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, objavljenog u “Službenom listu Crne Gore”, broj 35/15“.

Usled aktuelnih političkih prilika i obaveza poslanika, Odbor je odlučio da se Kontrolno saslušanje održi 12. aprila 2023. godine u 11 sati u Plavoj sali Skupštine Crne Gore. Odlučeno je da na sjednicu, u skladu sa članom 67 stav 4 Poslovnika Skupštine Crne Gore, budu pozvani: zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, mr Siniša Bjeković, ministar rada i socijalnog staranja, Admir Adrović, ministar prosvjete, mr Miomir Vojinović, ministar zdravlja, Dragoslav Ščekić, ministarka ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Ana Novaković- Đurović, ministar javne uprave, mr Marash Dukaj, generalna sekretarka Zajednice opština Crne Gore, Mišela Manojlović, predstavnici relevantnih međunarodnih organizacija sa sjedištem u Crnoj Gori: šefica Delegacije Evropske unije u CG, izvanredna i opunomoćena ambasadorica Oana Kristina Popa, savjetnica Ujedinjenih nacija za ljudska prava Anjet Lanting, šef Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori Huan Santander, kao i predstavnici nevladinih organizacija koje se bave pitanjima ljudskih prava i sloboda i monitoringom rada Odbora: programski direktor NVO „Građanska alijansa“ Milan Radović, izvršna direktorica NVO „Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore“, Marina Vujačić, izvršni direktor NVO „Savez slijepih Crne Gore, Goran Macanović i izvršni direktor NVO Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju “Naša inicijativa” Milisav Korać.

Takođe je odlučeno da Odbor zahtijeva od ministra da Informaciju, mišljenja i stavove o temi kontrolnog saslušanja dostavi Odboru u pisanoj formi najkasnije do petka, 7. aprila 2023.

Predsjednik Odbora je dao pauzu u 13 sati i 10 minuta.

Sjednica je nastavljena u 13 sati i 20 minuta.

ČETVRTA TAČKA- INFORMACIJE O AKTIVNOSTIMA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE REALIZOVANIM TOKOM JANUARA I FEBRUARA 2023. GODINE

Odbor je jednoglasno (sa sedam glasova “za”) usvojio Informacije o aktivnostima Odbora realizovanim tokom januara i februara 2023. godine i to:

- Informaciju sa Foruma za razmjenu iskustava crnogorskih i evropskih organizacija osoba sa invaliditetom, koji je organizovala NVO „Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore“ u Podgorici 26. i 27. januara 2023. godine i

- Informaciju sa Regionalne konferencije o učešću osoba sa invaliditetom u kulturnom životu, koju je organizovala NVO „Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore“ u Podgorici 2. februara 2023. godine.

Odlučeno je da Informacije, u skladu sa uobičajenom praksom, budu sastavni dio Zapisnika sa 33. sjednice Odbora.

PETA TAČKA- TEKUĆA PITANJA

U okviru ove tačke dnevnog reda predsjednik i članovi Odbora nijesu imali predloge i teme o kojima bi se vodila rasprava.

SASTAVNI DIO ZAPISNIKA SU:

- Informacija sa Foruma za razmjenu iskustava crnogorskih i evropskih organizacija osoba sa invaliditetom, koji je organizovala NVO „Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore“ u Podgorici 26. i 27. januara 2023. godine i
- Informacija sa Regionalne konferencije o učešću osoba sa invaliditetom u kulturnom životu, koju je organizovala NVO „Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore“ u Podgorici 2. februara 2023. godine

INFORMACIJA

SA FORUMA ZA RAZMJENU ISKUSTAVA CRNOGORSKIH I EVROPSKIH ORGANIZACIJA OSOBA SA INVALIDITETOM, KOJI JE ORGANIZOVALA NVO „UDRUŽENJE MLADIH SA HENDIKEPOM CRNE GORE“ U PODGORICI 26. I 27. JANUARA 2023. GODINE

Forum za razmjenu iskustava crnogorskih i evropskih organizacija osoba sa invaliditetom organizovalo je “Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore” u Podgorici 26. i 27. januara 2023. godine.

S obzirom da predsjednik i članovi Odbora za ljudska prava i slobode nijesu bili u mogućnosti da učestvuju na ovom događaju, Forum je pratila samostalna savjetnica I u Sekretarijatu Odbora za ljudska prava i slobode Sonja Jokić.

Forum za razmjenu iskustava crnogorskih i evropskih organizacija osoba sa invaliditetom predstavljao je platformu putem koje se doprinijelo umrežavanju crnogorskih i evropskih organizacija osoba sa invaliditetom i razmjeni iskustava koja se mogu transponovati u crnogorsku praksu zaštite i promocije ljudskih prava osoba sa invaliditetom. Cilj je bio da se podstakne razmjena znanja i iskustava organizacija osoba sa invaliditetom iz Crne Gore sa sličnim organizacijama iz Evropske unije, kao i sa institucijama koje su nadležne za zaštitu ljudskih prava osoba sa invaliditetom i organizacijama koje su

kroz ciljeve i djelatnosti definisale oblast ljudskih prava osoba sa invaliditetom, radi prenošenja pozitivnih iskustava i primjera savladavanja izazova u praksi, sa kojima su se ove organizacije već suočavale, te iniciranje unapređenja položaja organizacija osoba sa invaliditetom kroz zakonsko definisanje njihove reprezentativnosti.

Na Forumu je posebna pažnja bila posvećena sledećim temama:

- pitanja zaštite i promovisanje ljudskih prava osoba sa invaliditetom prilikom formulisanja i primjene svake politike i svih programa;
- važnost uključivanja organizacija osoba sa invaliditetom i osoba s invaliditetom u proces nadgledanja, kreiranja, donošenja, primjene, praćenja i evaluacije politika koje se tiču prava OSI;
- definisanje reprezentativnih organizacija osoba sa invaliditetom i
- samostalni život i i uključenost u zajednici.

Uvodna obraćanja na Forumu imali su: Marina Vujačić, izvršna direktorica “Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore”, Daliborka Uljarević, izvršna direktorica “Centra za građansko obrazovanje” i Kamil Goungor, službenik za podršku razvoja politika i slobodu kretanja Evropske mreže za samostalni život.

Izvršna direktorica “Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore” Marina Vujačić je ocijenila da državni organi izbjegavaju obaveze prema osobama sa invaliditetom, uključujući temu reprezentativnosti organizacija koja je definisana Konvencijom UN o pravima osoba sa invaliditetom. Saopštila je da postoje jasne smjernice šta države treba da urade kako bi zakonski definisale reprezentativnost organizacija osoba sa invaliditetom i tako napravile razliku između njih i organizacija civilnog društva. Naglasila je da “Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore” godinama govori o reprezentativnosti, ali od strane nadležnih institucija nema suštinskog razumijevanja značaja ove teme. U Crnoj Gori se vjeruje da organizacije osoba sa invaliditetom zahtijevaju povlašćen položaj, što je prouzrokovano činjenicom da ljudi nemaju dovoljno informacija i znanja zašto su organizacije osoba sa invaliditetom u neravnopravnom položaju, posebno kada je u pitanju njihov finansijski opstanak. Takođe, Vujačić je saopštila da organizacije osoba sa invaliditetom često nemaju izjednačene kapacitete sa drugim organizacijama i ne mogu biti konkurentne, posebno ne u društvu gdje se organizacije projektno finansiraju. Podsjetila je da Zakon o nevladinim organizacijama definiše obavezu države da finansira njihove projekte i programe, a ne same nevladine organizacije. Međutim, Crna Gora nije to shvatila kao važno pitanje da bi pružala suštinsku podršku radu nevladinih organizacija. Brojne organizacije koje nemaju iskustvo u radu sa osobama sa invaliditetom dobijaju podršku, a one svojim djelovanjem nanose štetu osobama sa invaliditetom. 41. Vlada Crne Gore je izabrala Savjet za brigu o osobama sa invaliditetom u kojem je bio imenovan predstavnik nevladinog sektora koji se makar javno ne deklarise kao osoba sa invaliditetom, nije iz organizacije osoba sa invaliditetom, niti je ta organizacija imala dovoljno iskustva, kao ni ta osoba. To tijelo nije profunkcionisalo. Izvršna direktorica “Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore” je podsjetila da je 42. Vlada Crne Gore bila objavila listu kandidata u kojoj su bili ispoštovani svi predlozi, ali Savjet opet nije formiran. Zbog svega navedenog, često se upućuju kritike od strane međunarodnih organizacija i Evropske komisije.

Izvršna direktorica “Centra za građansko obrazovanje” Daliborka Uljarević smatra da je nevladin sektor u Crnoj Gori odavno preuzeo ključnu ulogu u zaštiti prava marginalizovanih grupa, što je jedan od razloga da građani više vjeruju nevladinim organizacijama nego institucijama. To je i razlog za zabrinutost, jer izostaje rad nadležnih institucija u ovoj oblasti. Jasno je da puno ostvarenje prava osoba sa invaliditetom zavisi od stavova koje građani imaju prema njima. Naglasila je da je zapošljavanje ključno u postizanju samostalnosti osoba sa invaliditetom i samostalnog života, za šta je preduslov finansijska nezavisnost. I sami građani prepoznaju osobe sa invaliditetom kao jednu od najmarginalizovanih društvenih grupa. Poručila je da svi treba da budu svijesni da je neophodno uložiti puno napora u zagovaranju dobrih rješenja kod nadležnih institucija, što je iscrpljujuće i mukotrpno, ali vrijedi ukoliko se na taj način može unaprijediti život makar jedne osobe. U tom procesu civilni sektor treba da djeluje udruženo, jer mnogo više mogu postići zajedno i ako pritisci na nadležne organe budu iz više tačaka.

Službenik za podršku razvoja politika i slobodu kretanja Evropske mreže za samostalni život Kamil Goungor je saopštio da u Crnoj Gori postoje slični problemi kao i u drugim evropskim državama kada su u pitanju prava osoba sa invaliditetom. Naglasio je da oni samo zahtijevaju poštovanje njihovih ljudskih prava, a ne traže nikakva posebna prava. Ocijenio je da ovaj Forum ima veliki značaj, ne samo za Crnu Goru, nego za cjelokupni region u kojem se ulaže puno truda i rada u donošenju zakona kojima se regulišu prava osoba sa invaliditetom. Kada je riječ o uključivanju organizacija osoba sa invaliditetom, ocijenio je da je neophodna uključenost svih kako bi došlo do željenih promjena. Od organizacija osoba sa invaliditetom se često očekuje da pokreću promjene.

Prvog radnog dana održane su dvije panel diskusije na teme “Pitanja zaštite i promovisanje ljudskih prava osoba s invaliditetom prilikom formulisanja i primjene svake politike i svih programa” i “Važnost uključivanja organizacija osoba sa invaliditetom i osoba sa invaliditetom u proces nadgledanja, kreiranja, donošenja, primjene, praćenja i evaluacije politika koje se tiču prava osoba sa invaliditetom”.

Na prvoj panel diskusiji uvodničari su bili: Goran Macanović, izvršni direktor “Saveza slijepih Crne Gore”, Elena Kochoska, članica Odbora Evropske mreže za samostalni život i Marina Vujačić, izvršna direktorica “Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore”.

Izvršni direktor “Saveza slijepih Crne Gore” Goran Macanović ocijenio je da se u praksi ne primjenjuju mnoge odredbe Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom. Nedovoljno se primjenjuje obaveza neposrednog i kontinuiranog konsultovanja sa osobama sa invaliditetom posredstvom njihovih organizacija. U Crnoj Gori često izostaje konsultovanje u ranoj fazi kreiranja politika, jer predstavnici osoba sa invaliditetom budu pozvani da učestvuju u nekom procesu koji je pri kraju, kako bi se samo zadovoljila forma, a ne da se suštinski dobije kvalitet od predstavnika ovih organizacija. Macanović smatra da u situacijama kada predstavnici organizacija osoba sa invaliditetom daju predloge, često se dešava da ih institucije ne prihvate, jer predstavnici institucija ih ne razumiju. U praksi predstavnici institucija njihova rješenja i predloge ne prihvataju jer to, po njihovom shvatanju, iziskuje velika finansijska sredstva, što je najčešće bazirano na pretpostavkama pojedinaca, bez neophodnih analiza koje bi potkrijepile tu argumentaciju. Ocijenio je da na zaštitu i promociju prava osoba sa invaliditetom utiču administrativne prepreke i barijere koje institucije predstavljaju ovim osobama. Smatra da organizacije osoba sa invaliditetom treba da prate primjenu politika i sugerišu eventualne izmjene. Zaključio je da u zaštiti i promociji prava osoba sa invaliditetom važnu ulogu ima pokret osoba sa invaliditetom. Jako je važno i nužno da predstavnici osoba sa invaliditetom njihovim učešćem u raznim procesima i u kreiranju i primjeni politika u svim oblastima promovišu pristup zasnovan na ljudskim pravima.

Članica Odbora Evropske mreže za samostalni život Elena Kochoska smatra da se odredbe Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom ne implementiraju. Pojedine odredbe Konvencije je teško implementirati, jer su potrebne systemske, kulturološke, društvene i infrastrukturne promjene. Pod tim promjenama ne podrazumijeva samo arhitektonska rješenja i barijere, već je važno obratiti pažnju na mišljenja, stavove, život i vrijednosti koje kreira zajednica onih koji nemaju invaliditet. Konvencija zahtijeva rehabilitaciju sistema vrijednosti, standarda i to treba da uradi zajednica bez invaliditeta, a ne osobe sa invaliditetom. Prema njenim riječima, ključni cilj koji ova Konvencija propisuje je nezavisan i samostalan život kojim se poštuje autonomija, dostojanstvo, kao i razlika osoba sa invaliditetom. Proces kreiranja javne politike na pitanje invaliditeta gleda kao na nešto zasebno, što je dovelo do podvojenosti u pristupima. Konvencija traži da se jednakost zasniva na principu inkluzivnosti i svi zakoni moraju počivati na tom principu.

Izvršna direktorica “Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore” Marina Vujačić je istakla da u situaciji kada organizacije osoba sa invaliditetom nemaju principe prilikom djelovanja i zagovaranja, ni drugi ih neće cijeniti, niti će uvažavati njihovo mišljenje. To je veoma važno u oblasti zagovaranja ljudskih prava. Predstavnici vlasti moraju konsultovati, pitati i uvažavati osobe sa invaliditetom i organizacije osoba sa invaliditetom. Isto tako predstavnici organizacija osoba sa invaliditetom bi trebalo da raspoložu argumentima u zagovaranju svojih stavova i da ne koriste metode koje su prihvatljivije za drugu stranu. Pojedini rezultati njihovog rada se osjete tek za pet ili deset godina, ali je važno da se od njih nikad ne

odustaje. Takođe, važno je i da sve to bude praćeno dozvoljenim pritiskom, kao i da sve što zagovaraju i traže bude praćeno životnim iskustvima i činjenicama, odnosno argumentima.

Na drugoj panel diskusiji uvodničari su bili Elena Kochoska, članica Odbora Evropske mreže za samostalni život i Marina Vujaćić, izvršna direktorica “Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore”.

Članica Odbora Evropske mreže za samostalni život Elena Kochoska je istakla da države, u skladu sa Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, imaju obavezu da osmisle mehanizme za monitoring koji moraju biti finansijski nezavisni, uključivati osobe sa invaliditetom i saradivati sa različitim organizacijama osoba sa invaliditetom. Saopštila je da su u Republici Sjevernoj Makedoniji mehanizmi za praćenje dati Ombudsmanu, ali ne kao nezavisna tijela, nego kao tijela u okviru odjeljenja koje funkcioniše u okviru institucije Ombudsmana. Smatra da kadar koji tu radi ne posjeduje adekvatno znanje o Konvenciji. Zaključila je da četiri godine na papiru imaju mehanizam za monitoring koji u praksi ne funkcioniše. Istakla je da države moraju da finansiraju organizacije koje se bave zagovaranjem, praćenjem i monitoringom, jer taj proces zahtijeva dosta energije, vještine i obrazovanje. U regionu Zapadnog Balkana ne postoje pozitivna iskustva u ovoj oblasti i države ne finansiraju monitoring.

Izvršna direktorica “Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore” Marina Vujaćić je saopštila da je nezamislivo govoriti o bilo kakvom praćenju politika ukoliko ne postoje kvalitetni izvještaji o sprovođenju javnih politika, uključujući nezavisne izvještaje. Podsjetila je da je “Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore” pripremlilo mnoge izvještaje iz sjenke, a prvi znaćajan izvještaj bio je Alternativni izvještaj o sprovođenju Konvencije UN o pravima lica sa invaliditetom koji su podnijeli Komitetu 2017. godine. Naglasila je da su im članovi Komiteta saopštili da je to jedan od najkvalitetnijih izvještaja koji su dobili. Ocijenila je da su ti izvještaji važni, jer se kasnije mogu koristiti kao mehanizam za zagovaranje i druge aktivnosti kako u okviru organizacija, tako i u okviru javnog djelovanja.

Drugog radnog dana, 27. januara 2023. godine održane su dvije panel diskusije.

Na panel diskusiji na temu “Definisanje reprezentativnosti organizacija osoba sa invaliditetom” uvodničari su bili Dejan Tmušić, predsjednik “Udruženja paraplegičara Cetinje”, Marica Mirić, članica Odbora Evropskog foruma osoba sa invaliditetom i Goran Macanović, izvršni direktor “Saveza slijepih Crne Gore”.

Predsjednik “Udruženja paraplegičara Cetinje” Dejan Tmušić saopštio je da su pažljivom analizom došli do zabrinjavajućih podataka koji pokazuju veliku nesrazmjernost između određenih organizacija koje zastupaju određenu vrstu invaliditeta u odnosu na druge organizacije. Veliki problem predstavljaju organizacije koje u svom statutu nemaju prioritet zaštitu prava lica sa invaliditetom i njihovo članstvo ne čine osobe sa invaliditetom, čime se obesmišljavaju proklamovana načela i norme iz Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom. Istakao je da rješavanje pitanja reprezentativnosti organizacija osoba sa invaliditetom i uređenje odnosa države prema osobama sa invaliditetom vidi u usvajanju akta, koji je ranije inicirao izvršni direktor “Saveza slijepih Crne Gore” Goran Macanović. Tmušić smatra da bi zakonskim uređenjem ove oblasti država na ravnopravan i ravnomjernan način definisala odnose i garantovala ravnomjernu zastupljenost svih vrsta invaliditeta. Takođe, smatra da bi zakonom trebalo definisati i osnivanje Savjeta za podršku osobama sa invaliditetom.

Članica Odbora Evropskog foruma osoba sa invaliditetom Marica Mirić je istakla da osobe sa invaliditetom treba same da donose odluke i prihvataju odgovornost za iste. Saopštila je da osobe sa invaliditetom mogu i moraju same da odlučuju sa kim će da žive, kako će da se školuju i gdje će da rade. Smatra da bi u Crnoj Gori trebalo da postoji reprezentativno tijelo koje će predstavljati osobe sa invaliditetom i boriti se za njihova prava. S tim u vezi, informisala je da u Hrvatskoj imaju Komisiju za osobe sa invaliditetom u kojoj je polovina članova iz nevladinog sektora, ali uloga tog tijela nije previše znaćajna i vidljiva. Takođe, mišljenja je da bi bilo važno da u nacionalnom parlamentu osobe sa invaliditetom imaju svog predstavnika, odnosno poslanika, jer oni u Hrvatskoj imaju takvo iskustvo koje se u praksi pokazalo veoma dobrim. Zaključila je da organizacije osoba sa invaliditetom treba da budu partneri sa državom, jer će jedino tako biti reprezentativne.

Izvršni direktor “Saveza slijepih Crne Gore” Goran Macanović je istakao da reprezentativnost organizacija osoba sa invaliditetom nije važna samo zbog finansiranja. Smatra da je veoma bitno da se jasno definiše šta su organizacije osoba sa invaliditetom, a šta organizacije roditelja djece sa invaliditetom. Reprezentativnost organizacija osoba sa invaliditetom treba urediti i uskladiti sa Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom, kako bi država na ravnopravan i ravnomjieran način definisala odnose i garantovala ravnomjernu zastupljenost svim vrstama invaliditeta.

Na panel diskusiji na temu “*Samostalni život i uključenost u zajednici*” uvodničari su bili **Samir Guberinić, izvršni direktor “Udruženja za podršku osobama sa invaliditetom Bijelo Polje”, Kamil Goungor, službenik za podršku razvoja politika i slobodu kretanja Evropske mreže za samostalni život i Marina Vujačić, izvršna direktorica “Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore”**.

Izvršni direktor “Udruženja za podršku osobama sa invaliditetom Bijelo Polje” Samir Guberinić je saopštio da je jedna od rijetkih osoba sa invaliditetom koja je ostvarena u više segmenata života s obzirom da je završio Pravni fakultet, radi, oženjen je i otac je četvoro djece. Ukazao je da su se servisi podrške za osobe sa invaliditetom od strane države sveli samo na radnog asistenta, a personalnog asistenta putem projekata obezbjeđuju pojedine nevladine organizacije. Zaključio je da država mora pružati više servisa podrške za osobe sa invaliditetom i obezbijediti stalnost tih servisa.

Službenik za podršku razvoja politika i slobodu kretanja Evropske mreže za samostalni život Kamil Goungor smatra da samostalni život znači da treba obezbijediti iste mogućnosti i isti stepen samoopredjeljenja osobama sa invaliditetom i licima bez invaliditeta. Samostalni život je jedini put koji osobe sa invaliditetom treba da imaju u zajednici. Važno je da svi mogu birati gdje i sa kim žele da žive i da dobiju podršku i asistenciju.

Izvršna direktorica “Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore” Marina Vujačić je istakla da ukoliko ne postignu ciljeve i principe samostalnog života onda će biti besmisleno sve drugo što rade i neće imati dobre rezultate i ishode. Govoreći o situaciji u Crnoj Gori i podršci države osobama sa invaliditetom, saopštila je da situacija nije zadovoljavajuća ni kad je u pitanju zakonski okvir, a još manje kada je riječ o primjeni zakona. Propisi u brojnim oblastima još uvijek definišu prava osoba sa invaliditetom po modelu milosrđa, kao pristupa koji se dominantno koristi, a ne po modelu ljudskih prava. U Crnoj Gori se još uvijek smatra da su osobe sa invaliditetom trošak i da skupo koštaju državu. Istakla je da istraživanja potvrđuju da je mnogo jeftinija personalna asistencija i život u zajednici, nego bilo koji sistem koji podrazumijeva institucionalizaciju, navodeći da se taj pojam usko posmatra kao boravak u instituciji, ali ne i kao uskraćivanje mogućnosti izbora i u sopstvenom domu. Saopštila je da Crna Gora tek sada priprema Strategiju deinstitucionalizacije na osnovu preporuka Komiteta UN o pravima lica sa invaliditetom iz 2017.

Forum za razmjenu iskustava crnogorskih i evropskih organizacija osoba sa invaliditetom je organizovan u sklopu programa OCD u Crnoj Gori – od osnovnih usluga do oblikovanja politika – M’BASE koji sprovodi “Centar za građansko obrazovanje” u partnerstvu sa Njemačkom fondacijom Friedrich Ebert, NVO “Centar za zaštitu i proučavanje ptica Crne Gore” i NVO “Politikon mreža”. Projekat finansira Evropska unija, a kofinansira Ministarstvo javne uprave.

INFORMACIJA
SA REGIONALNE KONFERENCIJE O UČEŠĆU OSOBA SA INVALIDITETOM U
KULTURNOM ŽIVOTU, KOJU JE ORGANIZOVALA NVO „UDRUŽENJE MLADIH SA
HENDIKEPOM CRNE GORE“ U PODGORICI 2. FEBRUARA 2023. GODINE

Regionalna konferencija o učešću osoba sa invaliditetom u kulturnom životu koju je organizovala NVO „Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore“ održana je u Podgorici 2. februara 2023. godine.

S obzirom da predsjednik i članovi Odbora za ljudska prava i slobode, zbog prethodno preuzetih obaveza, nijesu bili u mogućnosti da učestvuju na ovom događaju, konferenciju je pratila samostalna savjetnica I u Sekretarijatu Odbora za ljudska prava i slobode Sonja Jokić.

Konferencija je organizovana u okviru projekta „Inkluzija umjetnika“ (*ARTiculate inclusion*) koji „Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore“ realizuje u partnerstvu sa Udruženjem „Art mreža“ iz Srbije i Udruženjem građana Informativni centar za osobe sa invaliditetom „Lotos“ iz Bosne i Hercegovine. Navedeni projekat je finansijski podržao Fond za Zapadni Balkan.

Uvodna obraćanja na konferenciji imali su: Marina Vujačić, izvršna direktorica “Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore”, Petar Kovačević, načelnik Direktorata za kulturno umjetničko stvaralaštvo u Ministarstvu kulture i medija, Kristina Četković, programska direktorica NVO “35 mm” i Anisa Đokić, akademska vajarka.

Izvršna direktorica “Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore” Marina Vujačić je saopštila da su osobe sa invaliditetom i konzumenti i stvaraoci kulture i umjetnosti, pa tako treba da ih doživljavaju institucije i društvo. Osobe sa invaliditetom ne konzumiraju samo kulturu, već one i stvaraju, dijele i pružaju, o čemu svjedoče brojne osobe sa invaliditetom koje su pisci, pjesnici, muzičari, glumci, slikari i vajari. Da bi osobe sa invaliditetom u potpunosti bile ono što žele biti i to što mogu biti, trebaju i moraju biti uvažene. Sistem im mora obezbijediti uslove jer se i u poslovici kaže: “*Ako zanemariš svoju umjetnost jedan dan, ona će tebe zanemariti dva*”. Vujačić je istakla da bi u području kulture i umjetnosti trebalo raditi bolje i više, jer umjetnost će promijeniti društvo ljepše, sofisticiranije i nježnije od bilo koje politike. Zaključila je da su kultura i umjetnost jedan od najboljih načina za borbu protiv stereotipa nad osobama sa invaliditetom.

Načelnik Direktorata za kulturno umjetničko stvaralaštvo u Ministarstvu kulture i medija Petar Kovačević saopštio je da u Ministarstvu u kontinuitetu sagledavaju probleme koji su do sada bili prisutni u sektoru kulture. Saglasan je da svaki pojedinac mora biti konzument kulture. Svi imaju obavezu i odgovornost da kreiraju ambijent u kojem će se zajednički stvarati i istaći značaj kulture. Informisao je da je zgrada Ministarstva kulture i medija pristupačna za osobe sa invaliditetom. Pozvao je udruženja i sve partnere iz ove oblasti da daju svoj doprinos u izradi novog Nacionalnog plana i programa razvoja kulture koja je u toku.

Programska direktorica NVO „35 mm“ Kristina Četković je saopštila da joj se čini da se u Crnoj Gori akcenat uglavnom stavlja na manjine, pri čemu se pod manjinama najčešće podrazumijevaju samo nacionalne manjine, a ne i osobe sa invaliditetom, žene žrtve nasilja, zavisnici... Naglasila je da se NVO “35 mm” trudi da u njihov rad uključi sve ove grupe kako bi jedni drugima davali snagu da zajedno mijenjaju društvo. Ocijenila je da je “Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore” svojim radom i aktivnostima doprinijelo poboljšanju prava i položaja osoba sa invaliditetom. Mišljenja je da invaliditet treba isticati i raduje je što se razgovara o osobama sa invaliditetom u kulturi i što su te osobe dio kulture.

Akademska vajarka Anisa Đokić smatra da se ne smije dozvoliti da kultura bude nešto što je nedostižno i luksuz za društvo. Svi smo svjesni koliko kultura može da promijeni i utiče na društvo, a osobe sa invaliditetom se ne smiju ograničiti da uživaju u kulturi. Upoznala je učesnike konferencije sa svojim iskustvom koje je kao osoba sa invaliditetom imala tokom školovanja.

Tokom diskusije bilo je riječi o pristupačnosti objekata, informacija i komunikacija osobama sa invaliditetom, o zapošljavanju osoba sa invaliditetom, Fondu za profesionalnu rehabilitaciju osoba sa invaliditetom i učešću osoba sa invaliditetom u kulturi. Takođe, ukazano je da ne postoje kvalitetne baze

podataka o osobama sa invaliditetom koje bi bile polazna osnova za kreiranje svih javnih politika koje se tiču ovih lica.

Zatvarajući Regionalnu konferenciju izvršna direktorica “Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore” Marina Vujačić je zaključila da činjenica da se u Crnoj Gori izdvajaju mala sredstva za kulturu govori o nama kao društvu i sistemu, odnosno našem odnosu prema kulturi i umjetnosti. Kada je riječ o pristupačnosti, naglasila je da u Crnoj Gori ne postoji nijedna institucija ili objekat koji u potpunosti ispunjava sve standarde pristupačnosti. S tim u vezi, informisala je da je u Evropi boravila u brojnim objektima iz XIII i XVII vijeka koji su u potpunosti pristupačni osobama sa invaliditetom. Ukoliko osobe sa invaliditetom mogu da budu na Akropolju, onda nema smisla govoriti da je u Crnoj Gori nemoguće obezbijediti pristupačnost nekim objektima za osobe sa invaliditetom, zaključila je izvršna direktorica “Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore”.

Sjednica je završena u 13 sati i 25 minuta.

**ZAPISNIK SAČINILA
SEKRETAR ODBORA**

Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA

Jovan Jole Vučurović